

КУЛЬТУРА

WWW.KIMPRESS.BY

ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-АСВЕТНІЦКАЯ ГАЗЕТА

Дарагія суайчынніцы!

Прыміце мае шчырыя віншаванні з цудоўным святам — Днём жанчын. Ва ўсіх сферах дзейнасці грамадства і дзяржавы, у розных галінах чалавечага быцця вы праяўляеце свае лепшыя рысы: дабыню і чуласць, духоўнасць і міласэрнасць, высокі прафесіяналізм і адказнасць. Дзякуючы вам няспынна абнаўляюцца жыццёвыя сілы беларускага народа, дынамічна развіваюцца адукацыя і навук, культура і мастацтва, ахова здароўя і спорт. Няхай і надалей вашымі талентамі, працай, грамадзянскай актыўнасцю прырастаюць слава, дабрабыт і прыгажосць Беларусі. Радасці вам і здароўя, узаемаразумення і згоды ў сям'і, дастатку ў доме і ўдачы. Будзьце шчаслівыя і любімыя!

Прэзідэнт
Рэспублікі Беларусь
Аляксандр
ЛУКАШЭНКА

На здымку: знакаміты мастак Віктар Альшэўскі дорыць чытачкам "Культуры" вясновы "эцюд на тэму...", эксклюзіўна для іх "намаляваны", і запрашае на вернісаж у Нацыянальны мастацкі музей. С. 3

Фота Андрэя СПРЫНЧАНА

БЛЮЗ "ВАСНА"
З ВОДАРАМ
Для **ЖАНЧЫНЫ**

Як вядома, 2010 год аб'яўлены годам культуры Беларусі ў Расіі. Пра тое, якія мерапрыемствы пройдуць у рамках гэтай буйной міждзяржаўнай акцыі, распавёў карэспандэнт “К” першы намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Уладзімір РЫЛАТКА.

назвай “Легенда аб Уленшпігелі”: Валяцін Елізар’еў даў яму “другое дыханне”. І нам хацелася б прадэманстраваць у расійскай сталіцы пэўныя вяршыні беларускага мастацтва — я маю на ўвазе і музыку, і балет. Тым больш, што пастаноўка гэтая ніколі не была ў Маскве.

Увогуле, красавік і май будуць насычанымі самымі разнастайнымі мерапрыемствамі. Сярод самых заўважных — упершыню ў гісторыі Дзяржаўны сімфанічны аркестр Беларусі выступіць у Вялікай зале

сталічных тэатраў са сваімі апошнімі прэм’ерамі. Цяпер разглядаецца магчымасць паказаў у Маскве і апошніх работ нашага Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Максіма Горкага.

— **Раскажыце, калі ласка, больш падрабязна і пра мерапрыемствы, якія пройдуць за межамі расійскай сталіцы.**

— У верасні ў рамках Года культуры пройдуць Дні культуры Беларусі ў

Багацце і культурная разнастайнасць сучаснай Беларусі

Напярэдадні адкрыцця Года культуры Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі

— Па сутнасці, Год культуры Беларусі ў Расіі ўжо распачаўся бліскучым выступленнем у рамках Дзён Чэхава Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы з чэхайскім “Вяселлем” — сумесным беларуска-расійскім праектам, прымеркаваным да 150-годдзя класіка. Мяркуючы па водгуках прэсы і тэатральнай грамадскасці, спектакль не застаўся незаўважаным. Літаральна ўсе адзначалі высокае акцёрскае майстэрства і прафесіяналізм беларускай трупы, што надзвычай прыемна. Маскву вельмі складана здзівіць акцёрскай іграй, але ў нас гэта атрымалася. Асобныя віншаванні з вялікім поспехам Генадзю Аўсяннікаву — ён проста зрабіў фурор у расійскай сталіцы!

— **Але ж да афіцыйнага адкрыцця Года культуры Беларусі ў Расіі яшчэ прыкладна месяц...**

— Так, асноўныя мерапрыемствы распачнуцца ў красавіку. У Дзяржаўным цэнтральным музеі сучаснай гісторыі Расіі мы адкроем вялікую выстаўку нашых маладых мастакоў: у трох залах размесцяцца жывапісныя, графічныя работы, скульптура, кераміка і відэарт.

Як заўсёды, сам момант урачыстага адкрыцця Года культуры — хвалючы і адказны. Чытачы “К”, пэўна, памятаюць: у мінулы раз нашы Дні культуры ў Расіі адкрываліся спектаклем “Страсці” (“Рагнедай”) Андрэя Мдзівані ў пастаноўцы Валяціна Елізар’ева, і спектакль тады зрабіў вельмі моцнае ўражанне. Гэтым разам мы выбралі для адкрыцця на сцэне Вялікага тэатра Расіі балет “Ціль Уленшпігелі” Яўгена Глебава. У пазамінулым годзе спектакль гэты быў адноўлены пад

Маскоўскай кансерваторыі імя П.І. Чайкоўскага. Дыржыраваць будзе Аляксандр Анісімаў. Мяркуючы, гэты канцэрт не пройдзе незаўважаным. А ў Крамлёўскім палацы адбудзецца выступленне ансамбля “Сябры”: Анатоль Яроменка традыцыйна раз на два гады выступае ў Маскве, збіраючы аншлагі на свае канцэрты. Думаецца, і гэтым разам залы будуць поўныя. Не магу абяцаць ўвагай і яшчэ адну цікавую імпрэзу: у Канцэртнай зале імя П.І. Чайкоўскага адбудзецца сумесны канцэрт Дзяржаўнага ансамбля танца Беларусі і Краснаярскага ансамбля танца Сібіры імя М.С. Гадзінкі.

Натуральна, што цягам гэтых месяцаў у Маскве пройдуць шэраг прэс-канферэнцаў, майстар-класы і спецыяльныя адукацыйна-творчыя праграмы для маладых талентаў. Беларуская дэлегацыя наведзе помнік Янку Купалу, ускладзе кветкі і, магчыма, у Маскве прагучаць на беларускай мове вершы нашага класіка. Акрамя таго, запланаваны рэпетыцыі і выступленне Маладзёжнага сімфанічнага аркестра Беларусі і Расіі. Прымуць нашы творцы і традыцыйны ўдзел у Дні горада.

— **Вядома, што многія нашы вобласці маюць цесныя сувязі з адміністрацыйнымі акругамі Масквы...**

— Так, гэтыя сувязі склаліся і падтрымліваюцца гадамі, беларускія дэлегацыі неаднойчы прымалі ў самых розных акругах Масквы. І ў рамках Года культуры Беларусі ў Расіі таксама кожны раён Масквы прыме ў сябе з творчымі праграмамі беларускіх выканаўцаў.

Завершаць маскоўскую праграму гастролі Нацыянальнага акадэмічнага тэатра Янкі Купалы, якія пазнаёмяць

Санкт-Пецярбургу. Пакуль што я не магу агучыць канчатковы варыянт праграмы, але скажу, што жыхары паўночнай сталіцы Расіі абавязкова пабачаць наша кіно. У канцэртнай зале “Кастрычніцкая” прэзентуем праграму “Беларусы ў Пецярбургу”, падрыхтаваную Віктарам Скоробагатавым: музыканты ансамбля “Класік-авангард” прадставяць музыку кампазітараў — ураджэнцаў нашай зямлі, якія зрабілі немалы ўнёсак у фарміраванне кампазітарскай школы і рускай музычнай культуры ўвогуле.

Калі гаварыць пра іншыя “маршруты” беларусаў, літаральна зараз завяршаюцца перамовы з Екацерынбургам аб правядзенні Дзяржаўным ансамблем “Песняры” гастрольнага тура па ўральскіх гарадах. Па лініі філармоніі запланаваны кантакты з Калінінградскай вобласцю. Вядзецца дыялог з Краснадарскім краем аб арганізацыі гастролей нашага Дзяржаўнага акадэмічнага народнага хору, у той час як з Яраслаўля да нас прывязуць іконы, і мы ў якасці абменнай выстаўкі прадставім там свае іконы. Я ўжо не кажу пра тое, што наперадзе гастрольнае лета, і нашы тэатры плануюць абменныя гастролі з такімі расійскімі гарадамі, як Бранск, Пскоў, Смаленск...

Напрыканцы хачу адзначыць, што праграма Дзён культуры Беларусі ў Расіі і шматлікія формы творчага абмену ў яе рамках у значнай ступені адлюстроўваюць стан культурных сувязей паміж нашымі краінамі. Я перакананы, што нам удалася зладзіць мерапрыемствы на такім высокім узроўні, каб паказаць багацце і культурную разнастайнасць сучаснай Беларусі.

Тацяна КОМАНОВА

Тэрміновая “дзесятка”

Нацыянальны мастацкі музей Беларусі займаецца асваеннем гранта Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у суме 55 млн. рублёў.

Грашы накіраваны на рэалізацыю вялікага праекта па рэстаўрацыі 10 твораў старажытнабеларускага іканапісу і алтарнага жывапісу XVII — XIX стагоддзяў і арганізацыю адпаведнай выстаў-

кі, а таксама закупку матэрыялаў і абсталявання.

Як адзначыла ў гутарцы з карэспандэнтам “К” намеснік дырэктара Нацыянальнага мастацкага музея краіны Надзея Усава, тэрмін выканання праекта — снежань 2010 года. Па яе словах, творы, якія рэстаўруюцца, маюць высокую мастацкую і гістарычную каштоўнасць, істотна дапаўняюць уяўленне аб эвалюцыі старажытнабеларускага

мастацтва. Раней яны знаходзіліся ў іканастахах і алтарных комплексах і даюць яркае ўяўленне аб страчаных ансамблях храмавых інтэр’ераў. Аднак работы патрабуюць тэрміновай прафесійнай рэстаўрацыі мастакамі-рэстаўрацямі, рэнтгеналагамі, спецыялістамі ў галіне хіміка-фізічных даследаванняў.

Правядзенне рэстаўрацыйных працэсаў на сучасным узроўні, падкрэсліла Н.Усава, патрабуе дастатковай колькасці спецыяльнага абсталявання і матэрыялаў, многія з якіх не вырабляюцца ў Беларусі. За кошт сродкаў гранта Кіраўніка дзяржавы стане магчымым іх набыццё.

Сяміквет і “Вогнішча Памяці”

Дырэктар Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур Ірына Лемяцкая паведамляе “К”, што VIII Рэспубліканскі фестываль нацыянальных культур у Гродне пройдзе сёлета 4 — 6 чэрвеня.

3-га сакавіка, як распавяла “К” галоўны спецыяліст упраўлення культуры Гродзенскага аблвыканкама Людміла Лебедзь, у гарвыканкаме прайшло пасяджэнне рабочай групы па арганізацыі і правядзенні VIII Рэспубліканскага фестывалю нацыянальных культур у Гродне на ўзроўні намесніка старшыні гарвыканкама. Галоўны рэжы-

сёр фестывалю Уладзімір Сяргейчык разам з рэжысёрамі фестывальных дзей-эпізодаў вызначылі ў канцэпцыі рэспубліканскага свята. Ужо сёння вядома, што асноўныя традыцыйныя мерапрыемствы будуць захаваны. Сярод навінак фестывалю — мерапрыемства “Вогнішча Памяці”, прысвечанае 65-годдзю Вялікай Перамогі над нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

Рыхтуюцца да VIII Рэспубліканскага фестывалю нацыянальных культур і ў горадзе Бярозаўка, дзе месціцца шклозавод “Нёман”: менавіта тут вырабляецца сёння фестывальны Гран-пры. Працуюць над ім галоўны мастак прадпрыемства Волга Падліпаліна і вядучы мастак заводу Васіль Самахва-

лаў. Канцэпцыя прыза для нацыянальных суполак — сяміквецце — застаецца нязменнай. Як паведамляе “К” Волга Падліпаліна, кожны раз відазмяняецца форма празрыстай узнагароды. Сёлета яна, як мяркуецца, стане больш строгай і вытанчанай.

Яўген РАГІН

Ад рэдакцыі. Дзяржаўнай палітыцы ў адносінах да нацыянальных меншасцей, забяспячэнні іх канстытуцыйных правоў, а таксама творчым здабыткам Рэспубліканскага фестывалю нацыянальных культур прысвечана інтэрв’ю з Упаўнаважаным па справах рэлігій і нацыянальнасцей Леанідам Гуляка, якое запланавана на наступны нумар.

Віншаванні

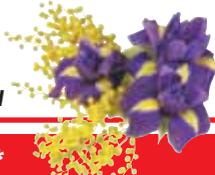
Дарагія жанчыны!

Ад імя дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь — членаў Пастаяннай камісіі па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічным прагрэсе і ад сябе асабіста віншую вас, прадстаўніц прыгожай паловы чалавецтва, руплівых працаўніц на ніве культуры, з цудоўным вясновым святам — Днём жанчын!

Жанчына — гэта ўвасабленне самага лепшага, што ёсць у чалавеку і чалавецтве: любові, прыгажосці і пяшчоты, дабрны і міласэрнасці, вернасці і цяплення. Дзякуй вам, мілыя жанчыны, за тое, што вы побач з намі!

Ад усяго сэрца жадаем вам моцнага здароўя, шчасця і дабрабыту. Няхай вас заўсёды шануюць, цэняць і любяць мужчыны.

Старшыня камісіі Уладзімір ЗДАНОВІЧ

Дарагія жанчыны!

Прыміце ад Цэнтральнага камітэта Беларускага прафсаюза работнікаў культуры і ад мяне асабіста шчырыя віншаванні з Днём жанчын — 8 Сакавіка!

Няхай гэтае цудоўнае вясенняе свята прынясе ў ваш дом шмат цеплыні, радасці і любові.

Няхай вас заўсёды акружаюць увага і клопат родных і блізкіх людзей. Жадаем невычэрпнай жыццёвай энергіі, аптымізму, натхнення, шчасця і ўтульнасці вам, вашым родным і блізкім!

Мікалай ШАЎЦОЎ, старшыня ЦК Беларускага прафсаюза работнікаў культуры

Хто “Ганаровыя сябры”?

Нацыянальны гістарычны музей уручыў першыя сертыфікаты “Ганаровыя сябры музея” тым, хто паспрыў павелічэнню колькасці каштоўных экспанатаў установы. На думку яе дырэктара Сяргея Вечара, паўстала неабходнасць адзначаць прыхільнікаў музея. Для гэтага было распрацавана пасведчанне, што даецца за асабісты ўнёсак у справу захавання айчынай гісторыка-культурнай спадчыны.

Першымі ім уганараваны жонка Прэм’ер-міністра краіны Людміла Сідорская, якая летась перадала ў Нацыянальны гістарычны музей тры лічбавыя копіі, зробленыя з карцін са збору Смаленскага дзяржаўнага музея-запаведніка, доктар філалагічных навук Адам Мальдзіс, Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі Філарэт, Мітрапаліт Мінскі і Магілёўскі, архібіскуп Тадэвуш Кандрусевіч, спонсары і мецэнаты музея.

На гэтым жа тыдні адкрылася выстаўка твораў пад назвай “Экспануецца ўпершыню. 3 паступленні 2009 года ў збор Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь”. Усяго за названы тэрмін сховішчы гэтай скарбніцы атрымалі больш за 15 тысяч прадметаў, у экспазіцыі ж прадстаўлена 146 з іх.

Сяргей Вечар падкрэсліў, што ў сваёй працы музей абапіраецца на дзейную падтрымку з боку Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, дзякуючы якому быў набыты шэраг каштоўных экспанатаў. Акрамя таго, прадметы, звязаныя з гісторыяй роднага краю, паступілі ў фонд за кошт заробленых музеем сродкаў. Папаў-

нялася калекцыя ўстановы і па выніках археалагічных раскопак супрацоўнікаў музея на Браслаўшчыне, а таксама выпадковых знаходак прыхільнікаў установы.

Як адзначыла загадчык інфармацыйна-выставачнага аддзела музея Вераніка Сасноўская, упершыню атрыманы прадметы царкоўнага адзення і асабістыя рэчы архібіскупа Тадэвуша Кандрусевіча і Уладыкі Філарэта. Вялікую каштоўнасць маюць і унікальныя старадрукі XVII ст. з бібліятэкі бернардынскага кляштара ў Будславе. На выстаўцы можна пабачыць калекцыю фарфору са збору Мінскага фарфаравага завода, лічбавыя копіі партрэтаў магнатаў XVIII стагоддзя, спартыўную форму беларускіх спартсменаў на Алімпійскіх гульнях у Пекіне.

Намеснік міністра культуры Тадэвуш Стружэцкі на ўрачыстым адкрыцці выстаўкі выказаў спадзяванне, што ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь у бліжэйшы час будзе створаны апякунскі Савет, які зоймецца прыцягненнем мецэнатаў і спонсараў.

На здымку: экспанаты выстаўкі.

“Не мой” — у красавіку

Днямі на Малой сцэне Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы стартаваў праект “Лепшыя спектаклі XX стагоддзя”. У яго рамках можна пазнаёміцца з узорами сцэнічнага мастацтва, якія склалі найноўшую гісторыю сусветнага тэатра. Гэтую акцыю Купалаўскі ладзіць сумесна з пасольствамі замежных краін.

Першым у галерэі тэатральных шэдэўраў XX стагоддзя, прадстаўленых сталічным гледачам у гэтую пятніцу, стаўся спектакль “Мёртвы клас” знакамітага польскага рэжысёра Тадэвуша Кантара — філасофскі спектакль-прысвячэнне тым, хто не вярнуўся з баёў Другой сусветнай вайны. Акрамя прагляду, у рамках праекта ўсім прысут-

ным была прапанавана лекцыя аб асобе Кантара і яго творчым унёску ў сусветную тэатральную скарбніцу. А на наступным тыдні, таксама ў пятніцу, галоўнай “гераніяй” імпрэзы стане выбітны французскі рэжысёр-эксперыментатар Арыян Мнушкін. Што да далейшых фігурантаў гэтага маштабнага паводле сваёй задумы праекта, то іх імёны арганізатары не раскрываюць: для таго, каб захавалі інтрыгу і заахваціць усіх неабякавых да тэатральнага мастацтва бліжэй пазнаёміцца і з яго гісторыяй.

Самі ж купалаўцы распачалі актыўную працу над новай тэатральнай пастаноўкай, прысвечанай 65-годдзю Вялікай Перамогі, — спектаклем “Не мой” паводле аповесці “Нямко” Алеся Адамовіча. Рэжысёрам спектакля выступае Аляксандр Гарцуеў, сцэнограф — Барыс Герлаван, мастак па касцюмах — Алена Ігруша. Прэм’ера адбудзецца 29 красавіка.

Падзеі другога тура конкурсу маладых талентаў “Зорка ўзышла над Беларуссю” на мінулым тыдні разгортваліся ў традыцыйна багатых на культурныя падзеі і таленты рэгіёнах. 27 лютага патэнцыйныя зоркі мастацтва з Міншчыны сабраліся ў Дзяржынску, а 2 сакавіка канкурсантаў прымала сталіца Міжнароднага фестывалю мастацтваў “Славянскі базар у Віцебску”. Прадстаўнікі прэс-цэнтра конкурсу мелі магчымасць ацаніць узровень удзельнікаў і арганізатараў: у абодвух мерапрыемствах былі заняты сотні чалавек з дзесяткаў раёнаў. Як вынік — добры настрой для канкурсантаў і шмат карыснай інфармацыі для далейшых роздумаў арганізатарам.

яналаў-выкладчыкаў, з якіх звольнага і складаецца журы “Зоркі...”, — рэч звычайная, больш за тое, можа, нават неабходная. Але ў псіхалагічным сэнсе для саміх канкурсантаў значна прасцей выступаць перад поўнай залай пад апладысменты землякоў.

У Дзяржынску апладысменты не бракавала! Як і атмасферы свята: арганізатары з Міншчыны дадалі яшчэ адзін прыемны для канкурсантаў штырх — кожнаму спеваку ці танцору пасля выступлення на сцэне ўручаўся дыплом удзельніка і кветка. Можна не тлумачыць усю сімвалічнасць гэтага жэсту арганізатараў: кожны, хто выйшаў на абласны ўзровень “Зоркі...”, — ужо пераможца!

Атрымаць карысны досвед

— Я не планавала ўдзельнічаць ў конкурсе, бо лічу, што такія спаборніцтвы больш карысныя для тых, хто толькі робіць першыя крокі ў мастацтве, — расказала карэспандэнтка “К” выкладчык Барысаўскай дзіцячай мастацкай школы Тамара Стасевіч. — Але выршыла паспрабаваць свае сілы, і цяпер не шкадую: усё-такі любы конкурс, асабліва такі маштабны, дае карысны досвед.

для мастакоў, дызайнераў, фатографіў строгі разбор членаў рэспубліканскага журы ператвараецца ў своеасаблівую кансультацыю. Вандруючы па калідорах віцебскага мастрафа, карэспандэнты “К” неаднойчы былі сведкамі таго, як судзі ператвараліся ў настаўнікаў і давалі канкурсантам, без перабольшвання, карысныя парады. Так было, напрыклад, у фотамайстэрні, дзе вядомы беларускі фатограф Сяргей Плыткевіч даваў майстар-клас на тэму “Нацюрморт”.

— Чаму для другога тура быў абраны менавіта гэты жанр? Таму, што ён дае магчымасць за сціпы тэрмін і ў зачыненым памяшканні даведацца пра творчыя прыхілы насьці і глыбіню аўтарскага бачання канкурсантаў, іх уменне працаваць з крыніцамі асвятлення, — растлумачыў С.Плыткевіч. — У фінальным туры, ужо ў Мінску, удзельнікі “выйдучь у поле” і паспрабуюць свае сілы ў рэпартажным жанры.

Копіі і арыгіналы

Гала-канцэрт у Дзяржынску меў сваю назву: “Таленты маладых — роднай Бацькаўшчыне”. Хоць і на дзяржынскіх, і на віцебскіх афішах (а таксама на брэсцкіх, мінскіх, магільскаўскіх...) было б прыемна прачытаць яшчэ і прысвячэнне ўсім, хто набліжаў да нас пераможны май 1945-га. Так, конкурс праходзіць у год 65-годдзя Вялікай Перамогі, што, зразу-

“Ракурс” на Хруцкага

У галерэях “Ракурс”, “Лабірынт” і “Атрыум” Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адкрылася Міжнародная мастацкая выстаўка нацюрморта “Ціхае жыццё”, прысвечаная 200-годдзю І.Ф. Хруцкага.

3 нацюрморта пачынаюць шлях у творчы свет мастака, а для некаторых ён становіцца самым улюбёным, і сваё майстэрства ў гэтым жанры яны ўдасканалі-

ваюць усё жыццё. Прысвячэнне выстаўкі І.Хруцкаму — не выпадковае: ён быў пераўздыдзеным майстрам нацюрморта, і ў яго і сёння можна шмат чаму навучыцца.

У экспазіцыі прадстаўлены каля 160 работ жывапісу, графікі, керамікі, батыку, фота мастакоў Расіі, Украіны, Сербіі, Арменіі, Англіі, Ірландыі, Латвіі, Літвы, Малдовы, Польшчы, Францыі і іншых краін. Беларусь прадстаўляюць вядомыя творцы У.Кожух, В.Калтыгін, П.Несцераў, Я.Батальёнак, Ф.Ястраб, М.Ісаёнак, В.Ціханаў і іншыя цікавыя майстры.

“Міс Беларусь” — гэта...

Удзельніцы Нацыянальнага конкурсу прыгажосці “Міс Беларусь-2010”, чарговы этап якога распачаўся на гэтым тыдні, здзівілі журы сваімі талентамі: больш за дваццаць дзяўчат з трыццаці адабраных... прафесійна граюць на фартэпіяна! Яны скончылі ВНУ, мастацкія вучылішчы і музычныя школы па класе гэтага інструмента. Канкурэнцыя за званне “Міс Talent-2010” будзе сапраўды жорсткай. Пра гэта распавялі нашаму карэспандэнту ў прэс-службе тэлеканала АНТ, які праводзіць спаборніцтва.

а пляч з іх чакаюць званні “Міс Беларусь-2010”, “Першая Віцэ-міс”, “Другая Віцэ-міс”, “Міс Сяброўства” і “Міс Добрачыннасць”.

Цягам месяца дзяўчаты будуць займацца са спецыялістамі па вакале, харэаграфіі, сцэнічнай мове, касметолагамі, цырульнікамі. Спартыўныя трэнеркі будуць вельмі сур’ёзнымі, бо ацэньваць удзельніц у намінацыі “Міс Спорт-2010” прызначаны такія прафесіяналы, як алімпійскія чэмпіёны — фрыстайліст Аляксей Грышын і легкаатлетка Яніна Карольчык... Толькі некалькі гадзін на тыдзень у прыгажунь будзе вольны час, каб сустрэцца з роднымі, бо з ранку да вечара яны рыхтуюцца да выступленняў.

Дарчы, найбольшая колькасць дзяўчат прадставіць на “Міс Беларусь-2010” Міншчыну і сталіцу — па шэсць чалавек, з Гомельскай вобласці — пяць удзельніц, з Гродзенскай — чатыры, з Магілёўскай, Віцебскай і Брэсцкай абласцей — па тры канкурсанткі.

Як і пад час “Міс Беларусь-2008” і “Міс Інтэркантыненталь”, рэжысёрам фіналу выступіць Наталля Петухова. У самім шоу будуць выкарыстаны новыя элементы, якія пакуль захоўваюцца ў сакрэце.

Алена САБАЛЕЎСКАЯ

Свой шанец без “свайго вобраза”?

Слова — журы

Надзея МІКУЛІЧ, заслужаная артыстка Беларусі, старшыня журы ў намінацыі “Аўтарская песня”:

— Уражанні ад конкурсу, у цэлым, вельмі прыемныя. Аднак, на мой погляд, у нашу намінацыю, бывае, трапляюць канкурсанты, якіх цяжка аднесці да традыцыйнага вобраза “барда”. Ды і рэпертуар часцяком у іх эстрадны. Таму ў наступны раз трэба абавязкова ўдакладніць і растлумачыць усім канкурсантам і арганізатарам з месцаў, што такое аўтарская песня, і чым яна адрозніваецца ад звычайных спеваў.

Уладзімір РАДЗІВІЛАЎ, заслужаны артыст Беларусі, член журы ў намінацыі “Размоўны жанр”:

— Тое, што канкурсанты часта выбіраюць ваенную тэму, цалкам зразумела. Але трэба памятаць: вайна — вельмі складаная тэма, дакранацца да яе трэба вельмі асцярожна. Тыя, ад чых асоб напісаны маналогі, перажылі жудасныя рэчы, і апавядаць аб іх можна толькі дасканалю разабраўшыся ў тэме. Гаварыць пра вайну з пустымі вачыма — нельга!

Катэгорыя выкладчыкаў сярод удзельнікаў “Зоркі...” сустракаецца часта, што не дзіўна, бо адной з асаблівасцей дадзенага конкурсу маладых талентаў з’яўляюцца шырокія ўзроставыя межы ад 16 да 31 года. Таму сітуацыя, калі ў адной конкурснай аўдыторыі спаборнічаюць выкладчык і яго вучні, тут — справа звычайная.

— Гэта толькі на першы погляд спаборніцтва сярод мастакоў можа падацца нонсенсам, — кажа дэкан мастацка-графічнага факультэта Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта Дзмітрый Сянько. — Зразумела, што за некалькі гадзін вельмі цяжка прадэманстраваць усе свае магчымасці ў жывапісе, графіцы, скульптуры. Тым не менш, такая форма вельмі карысная для нас, тых, хто шукае і потым працуе з талентамі. Раней праводзіліся спецыяльныя алімпіяды, з дапамогай якіх можна было зразумець творчы патэнцыял і адшукаць сваіх будучых студэнтаў. Такіх мерапрыемстваў у нашы дні відавочна не хапае, і “Зорка ўзышла над Беларуссю” стала вельмі добрай нагодай правесці своеасаблівую “рэвізію талентаў” на Віцебшчыне. Іншая справа, што рэгламент у намінацыі “Жывапіс, графіка і скульптура”, магчыма, занадта жорсткі: каб адпавядаць усім яго крытэрыям, трэба, безумоўна, мець ужо пэўны мастацкі досвед. У любым выпадку, удзел у конкурсе, заўвагі суддзяў для маладых мастакоў прынясуць сваю карысць.

— Конкурс — неабходны, — пацвярджае і С.Баранок. — Мяркую, яго можна праводзіць раз у тры — пяць гадоў, але з абавязковым падрыхтоўчым этапам! Было б добра, каб на ўсе этапы конкурсу адводзілася не менш як год.

Наконт заўваг суддзяў. Калі даць парад кожнаму ўдзельніку вялікай эстраднай праграмы не з’яўляецца магчымым, то

мела, не магло не атрымаць сваё пацвярджэнне ў рэпертуары маладых выканаўцаў. Адметна падышла да выступлення хіп-хоп каманда са Слуцка. Хлопцы праспявалі, можа, і не так гладка, як тое робяць прафесіяналы з музычных каналаў, затое іх кампазіцыя “Ветэраны” кранала сваёй шчырасцю.

Дарчы, самымі папулярнымі сярод “эстраднікаў” — удзельнікаў “Зоркі...” былі ваенныя і лірычныя кампазіцыі з рэпертуару “Песняроў”. Цікава, што многія канкурсанты спрабавалі выконваць свае нумары “пад Мулявіна” ды іншых салістаў ансамбля. На іх фоне больш цікавымі выглядалі канкурсанты са сваімі асобнымі вобразамі і галасамі. Напрыклад, Дзяніс Ліс з Віцебскага каледжа мастацтваў, які ўзняў настрой прысутных выкананнем песні з рэпертуару брытанскага спевака Тома Джонаса. Думаецца, журы парадавала не толькі мажорная мелодыя вядомага шлягера, але і відавочная харызма выканаўцы, яго арыгінальная манера падачы твора.

Канешне, з арыгіналамі спевы пачаткоўцаў параўнаць было цяжкавата: у Віцебску журы напоўніцу скарысталася магчымасцю перапыняць спевакоў... Але планка фінальнага тура, які пройдзе пад акампанентам Нацыянальнага канцэртнага аркестра краіны пад кіраўніцтвам маэстра Міхаіла Фінберга, пастаўлена высока: выступленне з жывым аркестрам для большасці фіналістаў адбудзецца ўпершыню. Пагадзіцеся, такі шанец выпадае далёка не кожнаму.

Антон СІДАРЭНКА, Андрэй СПРЫНЧАН (фота), нашы спецыяльныя карэспандэнты

Фотарэпартаж з пляцовак у Дзяржынску і Віцебску — на стар. 8 — 9.

Справа не ў памерах

Дзяржынск цяжка параўнаць тэрытарыяльна з Віцебскам, ды і па колькасці ахвотных удзельнічаць у “Зорцы...” самая паўночная вобласць краіны была наперадзе: у конкурсных аб’ектах першага тура на Віцебшчыне было задзейнічана каля тысячы чалавек, на Міншчыне — удвая менш. Аднак у другім туры сітуацыя змянілася: у Дзяржынску талентаў прадставілі нават больш — 250 чалавек супраць 200 у Віцебску.

— Найбольшую актыўнасць на першым этапе праявілі Маладзечанскі і Слуцкі раёны, хаця аб нейкім “адрыве” іх ад іншых казаць не даводзіцца, — распавяла нашым карэспандэнтам перад пачаткам мерапрыемства ў Дзяржынску намеснік начальніка ўпраўлення культуры Мінскага аблвыканкама Святлана Баранок. — На прапанову вылучыць мясцовыя таленты адгукнуліся ўсе куткі Міншчыны, ды так актыўна, што на пачатку лютага давялося правесці дадатковы тур, каб усе ахвотныя паказалі сябе ў межах аднаго конкурснага дня!

Падзеі дзяржынскага тура былі сканцэнтраваны вакол гарадскога Дома культуры: мясцовая сцэна прыняла адзіны гала-канцэрт па ўсіх сцэнічных намінацыях, побач, у Дзіцячай школе мастацтваў, працавалі над малюнкамі, скульптурамі, фатаграфіямі. Віцебск прапанаваў для “Зоркі...” адразу тры арэны: Вялікую залу абласной філармоніі, музычны каледж імя Івана Салярцінскага і вучэбны аўдыторыі мастацка-графічнага факультэта ВДУ імя П.Машэрава.

Плюсы і мінусы гала-канцэрта добра вядомыя: канцэрт дазваляе стварыць святочны настрой ва ўдзельнікаў, журы і гледачоў, але вымагае шмат часу і выслікаў усіх бакоў. Больш сціплы, “працоўны”, варыянт конкурсу дазваляе эканоміць багата часу, але менш цікавы для публікі, што і пацвердзіў адборачны тур у Віцебску. Зразумела, прагляд канкурсантаў з магчымасцю перапыніць выступленне ў любы момант для прафесі-

“Легенды...” Альшэўскага

11 сакавіка ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусі адкрываецца выстаўка жывапісу лаўрэата Дзяржаўнай прэміі краіны Віктара Альшэўскага “Фрагменты Вавілонскай вежы”.

Вярнісаж — чарговы этап выставачнага праекта мастака “Легенды нашай цывілізацыі”, які з поспехам прайшоў летась, цягам года роднай зямлі, па гарадах Магілёўскай вобласці: у Бялынічах, Шклове, Крычаве, Асіповічах, Бабруйску, самім Ма-

гілёве. Як і абяцаў у пачатку акцыі Віктар Альшэўскі, фінальная экспазіцыя пройдзе ў Мінску. Мастак кажа, што “Легенды нашай цывілізацыі” — гэта легенды малых і вялікіх гарадоў нашай краіны ў кантэксце сусветнай цывілізацыі.

Дарчы, на персанальнай выстаўцы можна будзе ўбачыць і шэраг жаночых вобразаў. А ўжо сёння, на першай паласе гэтага нумара “Культуры”, маэстра пэндзля вінуша ўсіх жанчын Беларусі з вясновым святам 8 Сакавіка, жадае ім шчасця, кахання, дабрабыту. І ў падарунак дорыць цудоўныя ліліе “са свайго палатна”.

Сам сабе аператар

Патрэба актыўнай інкарпарацыі музейных устаноў у турыстыку апошнім часам нават не абмяркоўваецца. Разам з тым, цяперашнія эканамічныя ўмовы сведчаць, што найбольшыя дывідэнды маюць тыя “храмы муз”, якія не задавальняюцца роляй пасіўнага гульца на турыстычным і прапануюць наведвальніку самы розны спектр паслуг — не заўсёды наўпрост звязаных з музейнай дзейнасцю. 10 сакавіка ў Гомельскім палацава-парковым ансамблі адбудзецца прэзентацыя аддзела па турызме. З гэтага часу музейная ўстанова будзе паўнацэнна выконваць функцыі тураператара.

Як адзначыў у гутарцы з карэспандэнтам “К” намеснік дырэктара ўстановы па ахове гісторыка-культурнай спадчыны і сувязях з грамадскасцю Алег Ражкоў, стварэнне новага аддзела дазволіць пашырыць сферу аказання паслуг у галіне турызму. Зрэшты, дзейнасць установы ўжо даўно перасягнула межы ўласна палацава-паркава-

га ансамбля — яна прапануе экскурсіі па гарадскіх адметнасцях, “Залатым кольцы” Гомельшчыны, цеплаходныя вандроўкі па Сожы... Таму стварэнне асобнага аддзела стала натуральнай патрэбай.

Работнікаў, якія спецыялізаваліся б менавіта на абслугоўванні турыстаў, у штабах многіх беларускіх музеяў пакуль што няма. Суразмоўца “К” мяркуе, што ўвядзенне іх у лік супрацоўнікаў дазволіць вырашыць адразу некалькі задач: гэта і паліяпшэнне якасці турпаслуг, і аптымізацыя дзейнасці музейнай установы...

— Раней прыёмам турыстаў былі вымушаны займацца супрацоўнікі самых розных аддзелаў нашай установы, — кажа Алег Ражкоў. — Іх даводзілася адрываць ад асноўнай працы — не менш важнай для музея. Цяпер такой праблемы паўставаць ужо не павінна.

Найважнейшы аспект у дзейнасці новага аддзела — эканамічны. Самастойна выконваючы функцыі аператара, музейная ўстанова здолее дасягнуць новых паказчыкаў платных паслуг. Але, як адзначыў Алег Ражкоў, не трэба забываць і пра іншы фактар турызму. Таму адзін з важных напрамкаў шматпрофільнай дзейнасці аддзела — знаёмства замежных гасцей з асаблівасцямі самабытнай культуры Гомельшчыны.

Ілля СВІРЫН

Працяг тэмы

Найлепшае атачэнне для Замчышча

Паважаная рэдакцыя “Культуры”!

Меркаванні доктара архітэктуры Армэна Сардаравы, выказаныя ў допісе “Чаму я супраць?” (“К” № 4 за 2010 г.), я цалкам падтрымліваю. Нельга дапусціць рэалізацыю прапановы па ператварэнні тэрыторыі Мінскага замчышча і яго наваколля ў мешаніну сапраўдных гістарычных каштоўнасцей з бутафорскімі падробкамі пад даўніну і сучаснымі пабудовамі!

Да слушных разваг і аргументаў аўтара допіса лічу неабходным дадаць наступнае. Частку даліны Свіслачы з Замчышчам неабходна разглядаць як адзіную каштоўную архітэктурна-ландшафтную кампазіцыю. Яна была задумана беларускімі дойлідзямі XX стагоддзя і стваралася цягам дзесяцігоддзяў, але не была паспяхова завершана. З розных бакоў гэтай унікальнай даліны адкрываюцца выразныя панарамныя відарысы, што патрабуе пільна ўлічваць, як будучы выглядзе усе складнікі кампазіцыі і іх спалучэнні з самых розных ракурсаў, калі яны будуць пабудаваны. На жаль, гэтай праблеме не надаецца патрэбнай увагі, што вядзе да архітэктурна-горадабудуначых пралікаў. У праектах адлюстроўваюцца толькі найбольш эфектныя, менавіта для дадзеных аб’ектаў, ракурсы, а сур’ёзны аналіз таго, як будучы выглядзе гэтых пабудовы ў рэальным горадабудуначым атачэнні, не праводзіцца. За прыклад можна прывесці вялікі белы купал над катком, які стаў фонам для капліцы на Востраве Слэз, у выніку чаго гэты мініяцюрны аб’ект згубіў частку сваёй выразнасці... Падобныя непажаданыя наступствы будуць непазбежныя і тады, калі над Замчышчам з’явіцца прапанаваны “Мінскпраектам” велізарны шкляны дах.

Унікальнае месца, дзе нарадзіўся горад Мінск, мае вялікі патэнцыял эстэтычнай выразнасці, які яшчэ трэба выкарыстаць. Гэтую задачу паспяхова вырашыць удакладненне прыродных складнікаў асяроддзя пры адмове ад будаўніцтва новых аб’ектаў на Замчышчы і побач з ім. Паркавая прастора па берагах Свіслачы, што пралягае праз увесь горад, — гэта і ёсць найлепшае, самае годнае атачэнне Замчышча...

Ігар БАЙЦОЎ, архітэктар

Праект музейнага комплексу “Мінскае замчышча” выклікаў дыскусію сярод спецыялістаў яшчэ на сваёй “эскізнай” стадыі. Сведчаннем таму — дыскусія прафесіяналаў на старонках “К” (гл. № 4 за 2010 г.). У падтрымку меркавання доктара архітэктуры Армэна Сардаравы мы атрымалі ліст вядомага архітэктара Ігара Байцова. Аўтар тэзісна выяўляе сваё бачанне арганізацыі гістарычнай прасторы — альтэрнатыўнае падыходу, прапанаванаму аўтарам праекта Сяргеем Багласавым, — і засяроджвае ўвагу на сапраўды важных аспектах архітэктурнага праектавання наогул. Цягам бліжэйшых двух месяцаў творчая група “Мінскпраекта” на чале з Сяргеем Багласавым прадставіць на суд калег і грамадскасці архітэктурны праект музейнага комплексу. Як падалося, падрабязнае знаёмства з задумамі (хай сабе яны пакуль і не набылі завершанай формы) можа зняць многія спрэчныя пытанні або, прынамсі, дапаможа ўбачыць іх праблематыку ў іншым ракурсе.

“Нічога не будаваць — гэта прасцей за ўсё...”

З такіх слоў пачаў гутарку Сяргей Багласаў. І адразу дадаў: “Але як тады выканаць галоўную нашу задачу — зрабіць гістарычнае месца запатрабаваным людзьмі?”

Архітэктар імкнуўся не столькі палемізаваць з апанентамі, колькі аб’ёмна пазнаёміць са сваім праектам. І гэта сапраўды важна, бо менавіта веды павінны быць грунтам для высноў.

На маніторы камп’ютэра Сяргея Багласава — план будучага музея. Зірнуўшы на яго, можна адразу заўважыць, што ён будзе складацца з некалькіх блокаў. Яны суседнічаюць на досыць невялікай тэрыторыі і звязаны паміж сабою, але, пры гэтым, адасоблены адзін ад аднаго — і архітэктурна, і канцэптually. Такім чынам аўтару ўдалося унікальна небажэспечна мешаніны музея і кірмашу, аўтэнтыкі і прывабнай для турыста бутафорыі.

Археалагічны “спектакль”

Без сумневу, ядро музейнага комплексу — менавіта схаваны пад зямлёй рэшткі мінскіх вулчак XII стагоддзя. Першы (паводле значнасці) блок, плошча якога перавышае 5 тысяч м², мае арыгінальную назву — “гісторыка-археалагічны тэатр”. Чым яна абумоўлена?

Пры стварэнні археалагічнай экспазіцыі неабходна вырашыць некалькі складаных задач. З аднаго боку, экспанаты патрабуюць надзвычайнай далікатнасці. З другога — іх адметнасць трэба раскрыць, прэзентаваць яе не толькі для вучоных, але і для шараговага глядача.

Вуліцы Менеска пуставаць не будуць

Дом фізкультуры дажывае свае апошнія часіны. Вердыкт спецыялістаў і гарадскіх улад быў адназначны: знесці. Шкадаваць гэты будынак па праспекце Пераможцаў наўрад ці хто ста-

не: не трэба быць архітэктарам, каб убачыць, як кепска ён упісваецца ў гарадскую прастору.

Як мяркуюць навукоўцы, культурны слой пад будынкам быў знішчаны, і працяг археалагічнай экспазіцыі там немагчымы. На месцы гэтага аб’екта з’явіцца тая частка музейнага комплексу, якая, уласна, і параўноўвалася з “індзейскімі вёскамі”. На паверхні

снег. Я зірнуў у акно — і раптам падумаў, што снег на драўляных вуліцах глядзеўся б вельмі прыгожа. Націскам некалькіх кlawішаў прыбраў навес з рабочай мадэлі, і адразу пераканаўся, што без яго гэты макет будзе выглядаць значна лепей.

Трэцяя частка музейнага комплексу выклікае пярэчанні ўжо ад самага пачатку. Тэрыторыю Ніжняга рынку

лакам спорту застанецца пляцоўка для масавых мерапрыемстваў. Адлегласць паміж ёю і археалагічным тэатрам падаецца крытычна малой.

Па той бок праспекта

Як адзначыў Сяргей Багласаў, на пачатку працы над праектам трэба было вырашыць горадабудуначую задачу. Па сутнасці, гарадская магістраль

Як адрозніць макет ад “навадзела”?

“Без навеса сапраўды лепей”, або

паўстануць гарадская брама, фрагмент сцяны гарадзішча, адноўленая з нуля царква, шэсць падворкаў.

— Гэта макет часткі гарадской забудовы старажытнага Менеска ў маштабе 1:1, — лаканічна патлумачыў архітэктар.

Чым адрозніваецца макет ад “навадзела”? Тым, што ён не прэтэндуе на статус гісторыка-культурнай каштоўнасці.

— Калі б мы дабудавалі падмуркі царквы або, тым больш, рэшткі драўляных хатак, гэта была б нават не памылка, а папросту злачынства, — кажа Сяргей Багласаў.

Макет-рэканструкцыя паўстане “на пустым месцы” — у літаральным сэнсе слова. Але, у той самы час, кожны яго аб’ект будзе мець грунтоўную навуковую базу. Яна была назапашана пад час шматлікіх археалагічных даследаванняў, а дэталі сярэднявечнага побыту сёння ўзнаўляюць для гэтай экспазіцыі супрацоўнікі Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

Зразумела, што гарадскія вуліцы Менеска пуставаць не будуць. У драўляных дамках размесцяцца дзеючыя майстэрні, завітаўшы ў якія, наведвальнік здолее паспытаць сябе ў нацягванні цецівы лука і пакаштаваць стравы па рэцэптах XII стагоддзя.

Паводле першапачатковай задумкі архітэктара, гэтую частку комплексу павінен быў накрываць празрысты навес са шкла і металу. Менавіта гэты элемент выклікаў найбольш вострую крытыку яго калег.

— Па шчырасці, у мяне ён таксама выклікаў вялікія сумневы, — прызнаўся Сяргей Багласаў. — Я патраціў безліч часу на тое, каб зрабіць гэты навес я мага больш лёгкім і незаўважным, але ён усё адно браў на сябе зашмат увагі.

Навес быў патрэбны, каб стварыць у гэтай частцы комплексу своеасабліваю “музейную” атмасферу і засцерагчы яе ад ападкаў. Ён мае аналагі ў сусветнай архітэктуры: падобныя канструкцыі ўжо выкарыстоўваліся на Захадзе — праўда, для зберажэння каштоўных помнікаў археалогіі.

— І вось, у мінулую суботу я сядзеў за сваім камп’ютэрам, увесь у творчым працэсе, — працягвае Сяргей Багласаў. — На вуліцы тым часам ішоў

плануецца выкарыстоўваць паводле першапачатковага прызначэння — як рэкрэацыйную зону, дзе можна і выпіць кавы, і купіць сувенір. Між гандлёвых радой і павільёнаў мае паўстаць і своеасаблівы навес-“балаган”, прызначаны для ўласцівых кірмашам відовішчаў.

— Думаю, Ніжні рынак можна параўнаць з шапікам сувеніраў і кавярняй у “звычайным” музеі, — адзначыў Сяргей Багласаў. — Паводле плошчы, прапорцыі будуць такія ж самыя. Да таго ж, тут важна падкрэсліць: уласнікам рынку будзе менавіта музейны комплекс, і таму яго з’яўленне не павінна ўносіць дысананс.

Наўрад ці наведвальнік музея пацуче з боку Ніжняга рынку гучную музыку, не адпаведную эпосе Сярэднявечча. Затое, калі вецер падзьме ў супрацьлеглы бок, ён зможа лёгка развезць уражанні ад занурвання ў даўніну. Паводле праекта, паміж Замчышчам і Па-

расекла замчышча напалам, цэласнасць гэтай прасторы была страчана яшчэ ў старыя часы. Шматпавярхоўка, дзе месціцца крама “Алеся”, зафіксавала гэты падзел.

Для таго, каб Замчышча зноў набыло цэласнасць, патрэбны “хірургічныя” змены. Да пераносу адной з найгаўнейшых магістралей горад сёння відавочна не гатовы. Санкцыя на знос брунатнай пяціпавярхоўкі ўжо атрымана. Безумоўна, гэты будынак зусім не здатны ствараць настрой турыстам пад час іх праменаду па праспекце Пераможцаў. Знесена таксама будзе і школа, што месціцца ў глыбіні дробнай забудовы з дзіўнай планіроўкай. На яе месцы павінна разгарнуцца другая частка праекта.

— Нават дзіўна, што ў самым цэнтры горада ёсць такія запушчаныя куткі, — кажа Сяргей Багласаў.

Завітаўшы ў арку, ахвотна пагаджаешся з гэтай характарыстыкай: за дворкі адной з галоўных сталічных ма-

гістралей не ўражаюць сваёй дагледжанасцю. Відавочна, што гэтая прастора фарміравалася стыхійна.

Парадаксальна, але самая каштоўная ў гістарычным аспекце плошчы горада ў сённяшні час не знайшлі паважнага прымянення. Яны нібы чакалі ўмяшальніцтва сённяшніх архітэктараў.

Другая частка комплексу дазволіць “пагуляць у гісторыю” ў літаральным сэнсе слова. Побач з адноўленым фрагментам вала мае паўстаць стылізаваная пад даўніну дзіцячая пляцоўка. Шэраг дамкоў павінны будуць не толькі падкрэсліваць гістарычныя межы За-

будзе злучана з Замчышчам прамым пешаходным мостам. Як мяркуе Сяргей Багласаў, гэты аб’ект павінен уважвацца міфічнага заснавальніка беларускай сталіцы — асілка Менеска.

— Пачуўшы вядомую легенду, дзе Менеск плаваў па Свіслачы на млыне, я здзівіўся, — кажа архітэктар. — Але потым даведаўся, што з гістарычнага пункта гледжання яна праўдзівая: млыны, у аснове якіх былі дзве ладзі, і сапраўды распаўсюджаны ў XI стагоддзі. Млын і Менеск стануць тэмай для скульптурнай кампазіцыі. Яе раскрыццё залежыць ад аўтара, які пакуль не вызначаны.

“Пагуляць у гісторыю” са станоўчым вынікам

мчышча, але і забяспечваць турыстаў усімі праявамі інфраструктуры: на першых паверхах размесцяцца кавярні і крамы. Там запланавана і аўтастаянка на 56 месцаў. Ці дастаткова?

Гэтае пытанне прагучыць у час абмеркавання праекта. Бо пакуль зручная стаянка (заезд — з развязкі вуліца Багдановіча — праспект Пераможаўцаў) запланавана толькі для тураўтобусаў. Аўта-аматару, які прыедзе да Гарадзішча “на сваіх чатырох”, не пазаздросціш.

Рэкрэацыйна-сервісная зона — яшчэ і свайго кшталту звязка паміж гістарычнымі раёнамі Мінска. Скіраваўшыся з Замчышча ў Ракаўскае прадмесце, турыст куды з большай ахвотай абярэ маршрут не праз тлумныя вуліцы, а праз тыя самыя “задворкі”, але належна добраўпарадкаваныя.

Цалкам магчыма, што наведвальнік музея захоча прадоўжыць сваю экскурсію па Мінску і ў іншым напрамку — у бок Траецкага прадмесця. Яно

***

Зрабіць гістарычнае месца сацыяльна-значным (ці, прасцей кажучы, папулярным) аб’ектам і пры гэтым захаваць яго аэру — тонкая дыялектыка. Але цяжка спрачацца з тым, што комплекс “Мінскае замчышча” павінен адпавядаць абедзвюм гэтым умовам.

Думаецца, поспех агульнай задумкі шмат у чым залежыць ад дэталей. Часам менавіта яны ствараюць агульнае ўражанне. Наўрад ці хтосьці сумняваецца ў тым, што на тэрыторыі Замчышча патрэбны сцяжыны з цвёрдым пакрыццём — далёка не ўсе наведвальнікі прыйдуць туды ў красоўках. Але ўжо сёння можна прадбачыць: заўважыўшы пад нагамі тую самую плітку, па якой мы крочым штодня, многія будуць абураны.

Ілля СВІРЫН
На здымках: фрагменты праекта рэканструкцыі Замчышча.

Добры дзень, шаноўная рэдакцыя!

Уважліва прачытаў артыкул Надзеі Бунцэвіч у апошнім нумары “Культуры” “Суперпляцоўка па сучасных патрабаваннях”.

Усё там правільна напісана. Мне ж вельмі ўразіла інтэрв’ю Вячаслава Статкевіча з ансамбля “Свята”.

Цытата: “Праўда, публіка бывае розная. І хаця мы перад кожным канцэртам папярэджваем, што здымкі на відэакамеру забаронены, усё роўна хто-небудзь ды знойдзеца, хто будзе ўпотаі здымаць нашы нумары, а потым капіраваць у той жа самадзейнасці”.

Хочацца і плакаць, і смяяцца з гэтых слоў. Шаноўныя артысты з ансамбля “Свята” павінны радавацца, што нехта спрабуе скапіраваць іх нумары, што хтосьці яшчэ цікавіцца беларускай песняй.

Ад каго вы хаваецеся?

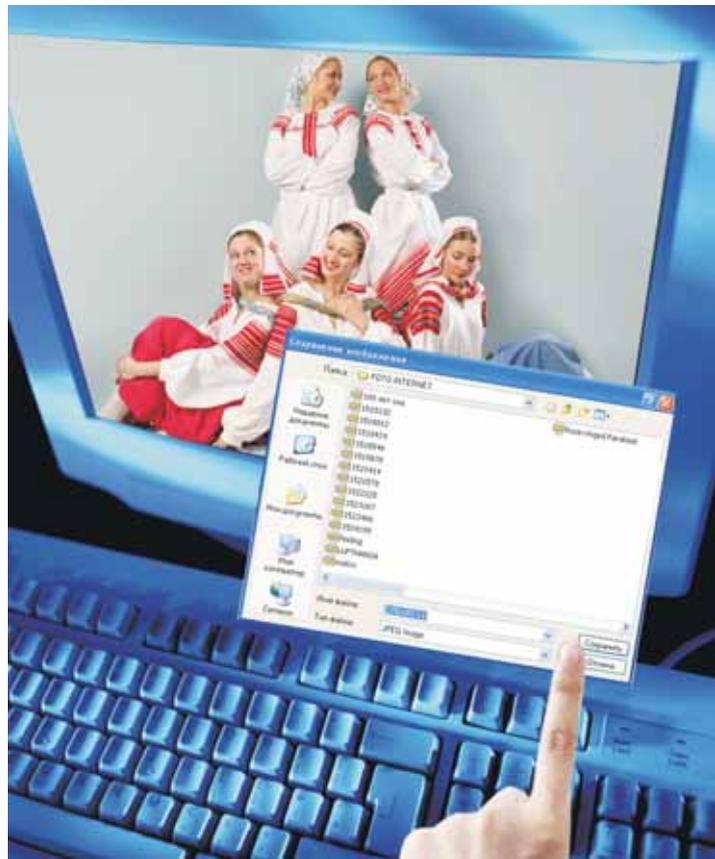
Я з зайдзрасцю назіраю за сапраўднымі носьбітамі нацыянальнай культуры з той жа Украіны. Зайдзіце на сайт Валынскага народнага хору — там увесь іх рэпертуар: ноты, тэксты і відэа кожнага нумара. Бярыце, карыстайцеся, спявайце!

А дзе знайсці ў Беларусі песні з рэпертуару нашых знакамітых калектываў? У Інтэрнеце? Няма нічога. Шкада?..

Ці нанясу я каму шкоду, калі вазьму ў рэпертуар самадзейнага калектыву песню з рэпертуару якогосьці хору? Пытанне, як кажуць, — рытарычнае!

Мікалай ЗАБАЎСКИ,
дырэктар Вязеўскага сельскага дома культуры Асіповіцкі раён

Рэпертуар — краевугольная праблема існавання любога творчага калектыву, незалежна ад таго, прафесійны ён ці аматарскі. Таму пытанне, закранутае шаноўным Мікалаем Забаўскім у лісце да “К”, уяўляецца вельмі важным. Дык хто мае рацыю? Той, хто “абараняе” свае мастацкія нумары ад бескантрольнага тыражавання? Ці той, хто лічыць, што культурная прастора павінна быць выключна ўсеагульнай? Маўляў, прыходзь, хто захоча, бяры, што спадабаецца, рабі з ім, што заўгодна. Можа, я дзесьці ўтрырую, але сутнасць з-за гэтага не змяняецца. Калі творца прагне падобнай папулярнасці — хай сабе, ніхто яму не забараняе. Але ў яго ёсць такое ж права самастойна распараджацца сваёй “мастацкай маёмасцю” і вырашаць яе лёс.

Ананімы XXI стагоддзя

Хто ўласнік: творца ці народ?

Жаданне папулярываць сваю творчасць праз той жа Інтэрнет і разуменне таго, што амаль усё змешчанае там падуладна пірацкім копіям, цяпер часцей прыходзяць у сутыкненне. Дзе ж ісціна? Пасярэдзіне? Можа, і так, бо ёсць шмат іншых дастаткова “цывілізаваных” спосабаў распаўсюджвання інфармацыі. Да прыкладу, выданне кампакт-дыска. Ці нотнага зборніка. У любым з гэтых выпадкаў аўтарскія правы творцы абаронены.

Таму, мабыць, няма чаго здзіўляцца, што некаторыя прафесіяналы ставяцца да “тыражавання” сваёй творчасці па-філасофску. Да прыкладу, кампазітар Леанід Захлеўны — народны артыст Беларусі, мастакі кіраўнік ансамбля “Бяседа” Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі краіны — на мае пытанні пра магчымыя “кланіраванні” бяседаўскіх песень і самога стылю звычайна толькі ўсміхаецца:

— Ну што тут сказаць? Калі пераймаюць, намагаюцца быць падобнымі, значыць, па-першае, спадабалася. Па-другое, у нас усё роўна атрымліваецца куды лепей. Па меншай меры, я не ведаю пакуль ніводнага выпадку, каб копія, нават самая добрая, дакладная, якасная, была лепшай за арыгінал. Гэта — закон мастацтва і творчасці. У рамесніцтве і вытворчасці, здарэцца, усё наадварот: кожны наступны паўтор можа быць больш дасканалым за папярэдні. Таму чалавек можа сам вырашыць, што яму бліжэй: шукаць увесь час штосьці новае ці тыражаваць аднойчы знойдзенае. А яшчэ калі гэта знойдзена не табой самім, а кімсьці іншым...

Што ж, “Бяседзе” пакушэнне на аўтарскія правы асабліва не пагражае. Бо літаральна кожная новая кампазіцыя ансамбля атрымлівае аўдыёзапіс:

каму, як не калектыву Нацыянальнай тэлерадыёкампаніі, кляпаціцца пра эфір? Іншыя калектывы таксама ўсё часцей выпускаюць свае кампакт-дыскі — хто выключна для падарункаў, а хто і для продажу. Так што “песні з рэпертуару” трэба шукаць менавіта там.

Апошнім часам нярэдка робяцца “калькі” з харэаграфічных нумароў. Пры гэтым аўтарства пастаноўшчыка амаль ніколі не згадваецца. Асабіста на маёй памяці далёка не адзін выпадак, калі нават журы конкурсу аматарскіх калектываў, ацэньваючы ўласна харэаграфію, а не толькі выкананне, не мела інфармацыі пра пастаноўшчыка той ці іншай кампазіцыі. Даводзілася хіба здагадацца: можа, сам кіраўнік калектыву штосьці прыдумаў? І як быць, калі паказваліся гэтакія “варыяцыі на тэму”? У музыцы такі жанр агульнапрыняты. У аматарскай харэаграфіі “тэму”, нават самую пазнавальную, звычайна папросту не называюць. Гэтак жа, даволі часта, і ў фальклорных апрацоўках. Тэму народную — ведаюць усе. Імя ж таго, хто прыдумаў для яе безліч “карнавальных строяў” ці фантастычных пераўвасабленняў, на жаль, часта застаецца невядомым: маўляў, “ананім” XXI стагоддзя.

Але ж рэакцыя на падобныя “варыяцыі” сапраўды бывае нечаканай. На адным з конкурсаў аматарскі харэаграфічны калектыв выйшаў на сцэну з “адаптаваным” нумарам “Харошак”. Яно і зразумела: паўтарыць майстэрства калектыву немагчыма, адзінае выйсце — зрабіць “адаптаваны пераклад”. Усе замеры і міжволі азірнуліся на старшыню журы — народную артыстку Беларусі Валянціну Гаяву: ці прыйдзеца ёй даспадобы такі “абкарнаны” варыянт яе колішняй пастаноўкі — сапраўднага хіта з 20-гадовым “стажам”? Але Валянціна Іванаўна, на-

адварот, яшчэ і адзначыла той нумар прызам — за творчае перайначванне раней закладзеных традыцый.

Гэтае “выключэнне з правілаў”, тым не менш, яшчэ раз пацвярджае: лепей спачатку заручыцца дазвалам аўтара, чым саманадзейна разлічваць, што ён будзе ўзрадаваны вашым спрощваннем ці капіраваннем яго “дзецішча”.

У свеце гэтая праблема даўно вырашана. У тых жа мюзіклах даволі часта “запатэнтаванай” з’яўляецца не толькі музычная партытура і ўласна п’еса, але і ўсё відовішча цалкам: такім чынам аўтары аберагаюць свой твор ад няўдалай рэпаўноўкі, якая можа сапсаваць яго рэпутацыю. А вось на конкурсах права на трансляцыю, тыражаванне і г. д. застаецца за арганізатарамі. І кожны ўдзельнік, дасылаючы сваю заяўку, тым самым дае згоду на гэта. Таму вядзенне відэазапісаў на такіх спаборніцтвах часам дазваляецца — звычайна, за дадатковую плату, што часам значна перавышае кошт білетаў на канцэрт.

Дык дзе ж шукаць рэпертуар аматарскім калектывам? Паўсюль. У тым ліку на старонках “К” — у дадатку “Куфар-радаца”, які выходзіць раз на месяц. А яшчэ — на творчых сустрэчах, майстар-класах, непасрэдна ў прафесіяналаў (толькі, вядома, не ўпотаі, а на законных падставах). І галоўнае — прыцягваць да творчасці крэатыўную моладзь.

А што да Інтэрнета... Дык мо менавіта з “аўтарскай” прычыны сайты нашых слаўных калектываў практычна не напаяняюцца мультымедыя-кантэнтам? Разам з тым, Сеціва — гэта і “акно ў свет”, піар-ход для артыста. Які ж варыянт больш рацыянальны? Адказ пакуль залежыць ад прыярытэтаў калектываў.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Працяг дыскусіі

Не сакрэт, што вартасць драматургічнага твора можна ацаніць толькі адзіным, правераным стагоддзямі спосабам: паставіць яго на сцэне тэатра. Пры гэтым асоба рэжысёра, які бярэцца за пастаноўку, аказваецца надзвычай важнай: ён можа “не зразумець” аўтара, а можа выцягнуць з яго такія ноты і інтанацыі, якія і сам драматург не меў на ўвазе. І той факт, што п’еса як першапачатковы матэрыял і спектакль, што ў выніку выходзіць да глядачоў, могуць уяўляць з сябе “дзве вялікія розніцы”, дае падставы для размовы аб глыбінных прычынах гэтых “метамарфоз”.

Сёння нагода для размовы ў рамках дыскусіі на старонках “К”, якая, нагадаем, прысвечана праблемам і тэндэнцыям развіцця сучаснай драматургіі, — спектакль “Чорны анёл з белымі крыламі” па п’есе сучаснага беларускага драматурга Дзіяны Балыка на сцэне Брэсцкага акадэмічнага абласнога тэатра драмы. Рэжысёрам пастаноўкі з’яўляецца наш суразмоўца Цімафей ІЛЬЕУСКІ.

Фота Андрэя Спрыччанна

Выйсце з “кунсткамеры пустых персанажаў”

мулу: драматургія — гэта складнік літаратуры або выключна тэкст для тэатра?

Года паўтара таму трапіў на літаратурны семінар у Цэнтры беларускай драматургіі і рэжысуры: хацеў даведацца, як яе, сучасную п’есу, ставіць. Але ўбачыў, што яна проста адарвана ад рэальнага тэатра, ад пэўных, складзеных стагоддзямі, традыцый, метадалогіі.

— А можа, не варта чапляцца за гэтыя традыцыі, а паспрабаваць адшукаць для новай драматургіі адпаведную ёй, новую, метадалогію?

— Я не супраць. Ды толькі ведаю, што акцёр, атрымаўшы ролю ў той ці іншай п’есе, першым чынам у мяне, рэжысёра, запытае: “А пра што я тут іграю?” І яны, узяўшыся працаваць з сучаснымі тэкстамі, не бачаць у іх звышзадачы, скразнога дзеяння, зерня ролі...

— Няўжо з-за акцёрскай “аморфнасці” драматург не мае права на творчы эксперымент?

— Эксперыменты — гэта цудоўна, асабліва калі збіраецца група аднадумцаў і ўвасабляе свае творчыя ідэі. Але калі мы гаворым пра рэпертуарны тэатр, то мусім разумець, што “на эксперымент” збірацца максімум адна-дзве залы. А што далей рабіць з гэтым спектаклем?

Звычайны глядач, выбіраючы спектакль, глядзіць на прозвішча аўтара, назву, на жанр, у рэшце рэшт. А калі ён убачыць у афішы “тэкст для тэатра” — што яму думаць?

— Зрэшты, і вы на афішы вызначылі жанр свайго спектакля як “26 эпизодаў у прасторы сцёб-дэзайну”. Гэта таксама эксперымент?

— Сцёб-дэзайн — гэта абазначэнне сцэнаграфічнай прасторы з вечным ёўраарамонтам, а таксама — форма ўзаемаадносін паміж персанажамі, якая намагаецца выглядаць прыгожай і моднай, а на самой справе з’яўляецца безаблічнадыстыляванай. Гэтаксама, дарэ-

чы, “дыстылююць” свае п’есы і многія сучасныя драматургі: яны не падаюць ні разгорнутых характарыстык сваім персанажам, так што часам не заўсёды нават можна здагадацца, колькі іх героям гадоў, адмаўляюцца ад рэмарак... Хаця, узгадваючы таго ж Чэхава, кожны скажа, што для яго гук абарванай струны ці стук сякера часта нашмат важнейшы, чым старонка тэксту. У выніку, разбураючы драматургічную структуру і выдаючы зпад сваіх пёраў “тэксты”, драматургі перад рэжысёрамі ставяць праблему адсутнасці асновы для сцэнічнага дзеяння — мяне нават не спрабуюць увесці ў атмасферу гісторыі, аддаючы “на вод-

— І ўсё-такі: як, якім чынам драматург можа пераканаць тэатр у тым, што ён для яго цікавы і патрэбны?

— Для гэтага ў тэатрах, між іншым, існуюць літчасткі, і акурат у іх абавязкі ўваходзіць аналіз драматургіі, якая магла б папоўніць рэпертуарную афішу тэатра. У тым ліку — і канкрэтная праца з аўтарамі.

— Неаднойчы ад заглаў даводзілася чуць, што яны пачуваюць сябе ў тэатры непатрэбнымі: маўляў, рэжысёры ўсё роўна бяруць да пастаноўкі твае п’есы, якія знаходзяць самі.

тэатр гаварыць пра гэта — ён адразу ж скоціцца ў забаву. У нашым спектаклі таксама шмат аўтарскіх жартаў, фрывольных фраз, якімі можна было б “пазабавіць” глядача. Але я заўсёды кажу, каб акцёры не забываліся, што спектакль, у першую чаргу, — пра боль дзяўчыны, якая страціла сябе і не разумее, не ведае, навошта і дзеля чаго яна ў свае 24 гады жыве. І чым далей яна думае пра тое, як ёй дрэнна, тым яшчэ горш ёй становіцца. Таму мы і кажам, што чалавек павінен сам сябе выцягваць з такіх сітуацый “за валасы”, бы той барон Мюнхгаўзен.

— Што сталася штуршком для вашага рэжысёрскага звароту да п’есы Дзіяны Балыка “Белы анёл з чорнымі крыламі”?

— У першую чаргу — аналіз бягучага рэпертуару нашага тэатра. Хацелася паставіць сучасную беларускую п’есу, такую, якая б сваёй праблематыкай звярталася да моладзі, падлеткаў. Некалькі месяцаў я блукаў у “нетрах” Інтэрнета. Пачаў, прызнаюся, з расійскай драматургіі: падавалася, што там я змагу знайсці цікавую сучасную п’есу. Аднак пры сур’ёзным аналізе стала відавочна, што нашы рэаліі вельмі адрозніваюцца ад расійскіх і проста “не кладуцца” на беларускую глебу. Так я звярнуўся да беларускіх аўтараў і выбраў п’есу Дзіяны Балыка. Як вядома, у яе ёсць некалькі варыянтаў “Белага анёла...”, але зрабіць кампіляцыю з іх так, каб атрымаць “патрэбны” матэрыял, не атрымалася: разбуралася цэласнасць апаведу. Таму мы ўзялі першы яе варыянт: мне падаецца, што ён, напісаны на адным дыханні, якраз і з’яўляецца самым праўдзівым.

— У якой ступені рэжысёр мусіць працаваць з п’есамі сучасных драматургаў і “перапрацоўваць” іх? Можа, гэтую працу лепей даручыць самім аўтарам?

— Гэта ідэальны варыянт, калі драматург працуе непасрэдна з тэатрам. Прыкладам, так склаўся нашы ўзаемаадносінны з Сяргеем Кавалёвым: у яго ёсць п’еса “Братка Асёл” для ляльчанага тэатра, якую ён перарабіў адмыслова для драматычнага тэатра, улічваючы нашу паставачную задуму. Цяпер яна чакае

свайго часу. Было б зусім цудоўна, калі б драматург прыходзіў на рэпетыцыі, назіраў за паставачным працэсам і сам, бачачы, што яго “геніяльны” дыялог зацягнуты, прапаноўваў яго перапісаць, зрабіць вастрышым. Той жа Чэхаў не ленаваўся хадзіць на рэпетыцыі ў МХТ.

— Чаму літаральна ўсе рэжысёры, з якімі размаўляю на гэтую тэму, у якасці прыкладу прыводзяць Чэхава? Няўжо нельга адарвацца ад гэтага стэрэатыпу і паглядзець на сучасных драматургаў піншаму?

— Можна ў якасці прыкладу прывесці таго ж Аляксандра Астроўскага, які таксама пісаў спецыяльна для Малога тэатра. Можна нават і Шэкспіра прыгадаць, які таксама працаваў для канкрэтнага тэатра і канкрэтных выканаўцаў...

— Добра, прыходзіць сучасны беларускі драматург у тэатр і кажа: я хачу напісаць для вас п’есу, але іграць у ёй мусіць канкрэтных акцёры, — і называе прозвішчы. Яго адразу ж папракнуць у кан’юктурнасці!

— А дзе вы такое бачылі? Прывядзіце мне хаця б адзін прыклад.

— У гісторыі беларускага тэатра была такая асоба — Андрэй Макаёнак. Ён прынёс у Купалаўскі тэатр свой “Трыбунал”, але паставіў умову, што іграць у ім будзе Галіна Макарава, хаця ў рэжысёра на гэтую ролю былі іншыя кандыдатуры...

куп” літаральна ўсе аспекты будучага ўвасаблення. Але глядач у тэатр прыходзіць пасуперажываць персанажам, і калі яму замест паўнаватраснага спектакля падсунуць “высушаны” тэкст, які часта нават не заключае ў сабе аніякай інфармацыі, а проста “выхоплівае кавалак жыцця”, ён не зразумее нас. І потым, хто выкінуў з тэатра момант чалавечага і мастацкага выхавання?

— Калі казаць пра тэкст п’есы “Белы анёл з чорнымі крыламі”, дзе для вас як для рэжысёра было найбольшае супраціўленне матэрыялу?

— Мы сутыкнуліся з тым, што ў ім заяўлена адразу мноства тэм, тысяча канфліктаў — і ніводзін не развіты, не вырашаны. Вельмі часта — тэкст дзеля тэксту, жарты, анекдоты, жарганізмы, мноства ўсяго таго, што можна пачуць у звычайным жыцці. Ды ўсё гэта не асэнсавана з філасофскага і мастацкага пункта гледжання. У рэшце рэшт мы і прыйшлі да ідэі паставіць такі ж адкрыты спектакль, які ўяўляе з сябе абстрактную карціну з мазкоў сучаснасці, але нічога ў гэтай рэчаіснасці не змяняе. З пазіцыі структурнага аналізу заяўленыя ў п’есе персанажы не развіваюцца; яны — бы маскі, карнавальныя тыпажы вакол аднаго-адзінага “жывога персанажа” — галоўнай герайні Ніны, якую мы, уласна кажучы, і “вывучаем”.

— Гэта сапраўды так. Але калі рэжысёр будзе адчуваць побач з сабой спецыяліста, які ведае і разумее драматургію, а не проста “займае месца” і піша рэкламны матэрыял пра тэатр, ён будзе цаніць яго меркаванне і прыслухоўвацца да парад. Ды і драматургу цікава і карысна працаваць з такім прафесіяналам.

Не магу не сказаць пра яшчэ адну важную акалічнасць у адносінах да сучаснай беларускай драматургіі: нашы аўтары неймаверна звязілі кола ўласных інтарэсаў. І абсалютна перасталі пісаць п’есы на глабальныя тэмы, якія, сцвярджаю як рэжысёр, на самой справе хваляюць людзей.

— Напрыклад?

— У Тадэвуша Слабядзянка ёсць п’еса “Ілля-прарок”, у якой, праз напаяўабсурдную сітуацыю, ён узнімае пытанне: хто мы, прыйшоўшыя ў гэты свет, чаму мы тут жывём і чаму жывём менавіта так? Дзе ў нас п’еса на гэтую тэму? Дзе ўзнімаецца праблема аб тым, хто мы — людзі, што называюць сябе беларусамі? Ды і ўвогуле аб сэнсе жыцця драматургі проста перасталі з намі гутарыць.

— Але ж пытанні “Хто вінаваты?” і “Што рабіць?” — спрадвечныя...

— А куды ад іх падзецца, калі ў гэтым і заключаюцца пошукі сэнсу жыцця? Не будзе

— Дарэчы, чаму вы змянілі аўтарскую назву спектакля і “перафарбавалі” анёла з белага ў чорнага?

— У структуры нашага спектакля на эмацыянальным узроўні белы анёл з чорнымі крыламі ўспрымаўся б як сімвал смерці. У той час як чорны анёл — гэта бы той крумкач, што у пэўны момант накрывае герайню сваім ценем, але белае пёрка, якое з’яўляе з ягоных крылаў, дае ёй надзею. Па логіцы нашай гісторыі, Ніна не павінна загінуць, — нам было важна паставіць спектакль не пра смерць, а пра пошукі сэнсу жыцця. І Дзіяна Балыка з такой трактоўкай пагадзілася.

— Такім чынам, вы пераканталі глядацкую ўвагу, і анёл — ужо не герайня, а тое, што яна ўпусціць у сваю душу?

— А я з самага пачатку не бачыў Ніну ў якасці анёла. У п’есе, дарэчы, ён з’яўляўся да герайні пасля таго, як тая выпівала, прымала таблеткі... Мы прыйшлі ў спектаклі гэта, як пазбавіліся і фальшывага сімвалізму “пад Метэрлінка”. Наша гісторыя — пра “кунсткамеру пустых персанажаў”, якія нічога ў жыцці не змяняюць і не вырашаюць. І пра тое, што кожны чалавек, каб не стаць гэткай жа “абалонкай”, мусіць сам браць на сябе адказнасць за ўласнае жыццё. Думаю, такі спектакль у рэпертуары тэатра быў патрэбны.

Тацяна КОМАНОВА

Рэзюме візаві

Апошнім часам нярэдка даводзіцца чуць павучальныя сентэнцыі аб тым, што адна з галоўных задач тэатра — “ствараць прыгажосць”. Маўляў, сучаснаму чалавеку і ў жыцці хапае праблем, дык няхай хаця б тэатр не разумнічае і не “грузіць” глядачоў. Аднак рэжысёры, не адмаўляючы эстэтычнай функцыі мастацтва, усё ж сцвярджаюць, што людзі, якія прыходзяць у глядзельную залу, прагнуць убачыць зусім не шэраг прывабных “жывых карцінак”. І колькі б мы ні казалі аб прагматызме сучаснага грамадства, людскі арганізм не перастае патрабаваць для сябе і “ежы духоўнай”. Справа нават не ў пошуку дадатковых крыніц для ўласнага развіцця і самавыхавання (па гэта мы звяртаемся да кніжак ды, з некаторага часу, — да Інтэрнета), а ў тым, што, прыходзячы ў тэатр, глядач жадае суперажываць і спрычыняцца да жыцця такіх людзей, як ён сам: нармальных і пазнавальных — звычайных. І зусім не толькі таму, што свая кашуля бліжэй да цела... Яшчэ ў большай ступені гэта датычыць моладзі, якая ў масе сваёй загадзя настроена “нігілістычна” да ўсяго — узрост такі. А вывесці яе з гэтага стану можна толькі адным шляхам: прымусіць, справакаваць да ўласных разваг над сваім жыццём і той самай “работы мазгоў”, якой так бяліца “нагружаць” іх “барацьбіты за прыгажосць” у тэатры.

Т.К.

У Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Беларусі — падзея за падзеяй. Спачатку — сталічная прэм'ера канцэртнага выканання оперы "Макбет" Дж.Вердзі (не блытаць з аднайменным балетам В.Кузняцова, які таксама — у рэпертуары тэатра). Літаральна праз дзесяць дзён — прэм'ернае вяртанне колішняга спектакля "Рыгалета" з новым складам салістаў. Менш чым праз тыдзень — юбілейны вечар С.Картэса (зноў-такі, з прэм'ернай канцэртнай праграмай). 20 сакавіка адбудзецца прэзентацыя сцэнічнай версіі "Набука" (пакуль гэтая опера ішла ў нас у напаўканцэртным варыянце). Безліч запланаванага чакае нас і надалей, ледзь не ўсё — пад грыфам "Упершыню ў Беларусі". А 8 сакавіка сам будынак тэатра адзначыць першы год працы пасля рэканструкцыі...

Канцэртнае выкананне "Макбета".

Які настрой у оперы?

Сцэна з оперы "Рыгалета".

Чаравалі чарадзеі чарадой

Грыфам "1-е выкананне" былі пазначаны многія сольныя работы. Але і ў тым выпадку, калі артыст выходзіў у 101-ы ці 1001-ы раз, адчуванне свежасці вобразаў было — бы ўсё ўпершыню: артысты папраўдзе чаравалі і зачароўвалі публіку.

"Макбет" стаўся адкрыццём "новай" Ніны Шарубінай. Калі раней яна была для нас непераўздыдзенай Аідай, краўдальнай і адначасова непакіснай, дык цяпер ёй удалося без усялякага сцэнічнага дзеяння і антуражу, з дапамогай удала знойдзены выканальніцкіх фарбаў увасобіць складаны характар лэдзі Макбет. Геранія атрымалася не фурыяй, якой рухае прага ўлады, не "д'яблам у спадніцы", а, як ні дзіўна, "залішне" закаханай жанчынай, што бярэ на сябе непад'ёмны для сваёй душы цяжар спланаванага і ажыццяўляецца патаемна жаданні мужа. Звар'яцеўшы, становіцца безабароннай і гіне, так і не дачакаўшыся ад яго спачування ці простага пшчоты. Макбет у выкананні абаяльнага і псіхалагічна тонкага Станіслава Трыфанова — эгаістычнае "дзіця", якое і ў момант смерці адчувае сябе "пакрыўджаным", што яго "падманулі". Побач з імі ўсе астатнія персанажы выглядаюць куды больш простымі, тыпізаванымі: гераічны рамантык Макдуф (Сяргей Франкоўскі), больш спакойны Банка (Васіль Кавальчук), пазбаўленая характарных рыс Дама (Марына Ліхашэрт).

У рэжысёрскім царстве

Новы склад выканаўцаў прыцягнуў у "Рыгалета". Тым больш, што двух цэнтральных герояў — бацьку і дачку — ува саблялі амаль аднагодкі. Калі Таццяне Гаўрылавай далася звыклая для яе роля "незямной дзяўчыны" з лёгкім поступам, дзіцячым смехам, анельскім голасам, дык статнаму прыгажуну Уладзіміру Громаву, звыклі да роляў герояў-палюбоўнікаў, давалося пераўвасобіцца ў старога гарбача, прычым выключна трагічнага! Любоў да дачкі і бланзерства на пацеху жыццёлюбнага, але разбэшчанага Герцага (С.Франкоўскі), што спачатку знаходзяцца на розных палюсах душы Рыгалета, сутыкаюцца ў неспрымырым канфлікце ў пераплаўляюцца ў помсту, ахвярай якой становіцца, вядома, дачка — сэнс усяго жыцця героя. Па гэтых партыях стала яшчэ больш відавочна, як узраслі маладыя

салісты: і спеўна, і артыстычна. Ды ўсё ж часам паўставала думка: няўжо ў нашым тэатры не засталася ніводнага, акрамя безадмоўнага Мікалая Маісенкі, спевака старэйшага пакалення, здатнага для гэтай партыі? Яна патрабуе не толькі спеўнага прафесіяналізму, але і немалога жыццёвага вопыту. Затое абсалютна ў "сваёй" ролі пачуваў сябе Алег Гардынец, пацярэдзіўшы, што Спарафучыле — адна з яго лепшых тэатральных работ.

Спектакль быў добра "сабраны", ачышчаны ад "свольскіх" напластаванняў, што міжволі ўзнікаюць у адсутнасць "гаспадара" — піццэрскага рэжысёра Юрыя Аляксандрава, які ставіў яго яшчэ на пачатку 1990-х. Адначасова замацаваліся тыя адыходы ад пачатковай версіі, якія выклікалі найбольшае непаразуменне ў саміх артыстаў ужо пад час працы над спектаклем: паводле колішняй рэжысёрскай задумкі, менавіта Рыгалета павінен быў стаць галоўным адмоўным персанажам, але "супраць" — сама музыка Вердзі. Такі варыянт яшчэ больш ярка высвятляў адну з галоўных тэатральных праблем — рэжысёрскую. Асабіста мне ў "Рыгалета" не хапала Галіны Галкоўскай, якая, безумоўна, здолела б так прапрацаваць псіхалагічныя паводзіны герояў, што кожная праспяваная па-італьянску фраза стала б зразумелай без перакладу.

Збег радок...

У "Рыгалета" ўпершыню (!) паспрабавалі далучыць да відовішча бягучы радок з рускамоўным перакладам поўнага літаратурнага лібрэта оперы. Пра гэта марылі многія і многія прыхільнікі опернага мастацтва, пажаданні не раз выказваліся і ў вусных абмеркаваннях, і пісьмова. Але калі ўсё, здавалася б, здзейснілася, глядачы аказаліся не менш аднадумнымі: маўляў, усё, што заўгодна, толькі... прыбярэце той бягучы радок.

На жаль, першы блінец сапраўды аказаўся камяком. Радок — недасканалы: вузкі, малы, ярка чырвоныя літары

літаральна б'юць па вачах глядачоў партэра і абсалютна не бачныя з балкона, бо авансцэну адтуль, дзе ён усталяваны, увогуле не відаць. А галоўнае — словы лібрэта не супадлі са спевамі, не толькі не дапамагаючы, а, наадварот, перашкаджаючы ўспрымання. Здаралася, што на сцэне былі адны персанажы, а на бягучым радку, які "круціцца" куды хутчэй за спеваў, — зусім іншыя. Каму якая рэпліка належыць — не пазначана. Таму — разумей, як хочаш.

Вядома, першая спроба будзе ўдасканалена. Тым больш, што быў у беларускай практыцы і ўдалы прыклад: гады чатыры таму канцэртнае выкананне оперы Б.Бартака "Замак Герцага Сіняя Барада" пад кіраўніцтвам Аляксандра Анісімава ішло на сцэне Беларускай дзяржаўнай філармоніі з бягучым радком, які не выклікаў ніякіх пытанняў — адно задавальненне.

Гэта ж, як выклікае сёння толькі стануочыя водгукі новае светлае абсталяванне тэатра. Дзякуючы яму нават старыя сцэнічныя строі глядзяца, бы наноў пашытыя. Яшчэ больш напоўненымі сімволікай аказаліся і вядомыя па былой пастаноўцы "Цені ў тунелі-калідоры" ў "Рыгалета". А ў "Макбеце" з дапамогай адно толькі святла цалкам змяняўся настрой сцэны.

***

Планаў у тэатра шмат. У іх — не толькі прэм'ера "Набука", да якой засталася два тыдні. Наперадзе — балет "Шапэніяна". Ён калісьці ішоў у нашым тэатры, а цяпер упрыгожыць афішу да 200-годдзя з дня нараджэння кампазітара. Улетку павінна быць пастаўлена опера "Мядзведзь" С.Картэса, прэм'ера канцэртнага выканання якой адбылася летась у філармоніі. Мае ўзнікнуць на афішах і "Снягурка" М.Рымскага-Корсакава. А фестывальны расклад Беларусі папоўніцца двума новымі опернымі святамі: летнім — у Нясвяжы і снежаньскім — на стацыянарнай сцэне. Стане традыцыйным і "Навагодні бал у оперы", які ўпершыню быў праведзены сёлета.

Н.Б.

Усе плюсы "трох" і "дзвюх"

"Яны маладыя, шчырыя, арыгінальныя, натуральныя — і таму мы верым у поспех гэтага калектыву", — такімі характарыстыкамі намеснік старшыні Праўлення Другога нацыянальнага канала Сяргей Хоміч вызначыў удзельнікаў "Еўрабачання-2010" ад Беларусі — гурт "Тры плюс два". Права прадстаўляць краіну на Міжнародным конкурсе песні ў Осла з песняй "Far away" выпала квінтэту фіналістаў праекта тэлеканала АНТ "Новыя галасы Беларусі" — пяцёрцы ў складзе Арцёма Міхаленкі, Юліі Шышко, Егіязара Фараšana і чароўнага дуэта сёстраў-блізнятак Алёны і Нінель Карповіч.

Як прызналіся пераможцы нацыянальнага адбору, квінтэт быў створаны наступным цікавым чынам: спачатку Арцём, Юлія і Егіязар аб'ядналіся ў трыо, а потым да іх далучыліся Алёна і Нінель.

"Мы вельмі розныя, але ў гэтым — наш плюс, — кажа Арцём Міхаленка. — Усе мы павінны прыслухоўвацца адно да аднаго. Так, калі трэба штосьці вырашыць, слухаем меркаванне кожнага, а потым, параіўшыся, прымаем канчатковае рашэнне".

Вядома, пытанняў да новага гурта шмат: яго ўдзельнікі — маладыя, а "Еўрабачанне" — конкурс, які патрабуе харызматычных якасцей і моцнага характару ад удзельнікаў.

— Хочам нагадаць, што ўсе мы маем прафесійную вакальную адукацыю, — зазначылі сёстры-блізняты. — Мы, напрыклад, студэнткі Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі па класе "харавое дырыжыраванне", за плячымі і Рэспубліканскі каледж мастацтваў імя І.Ахрэмчыка.

Арцём распавёў, што навуцаецца ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце культуры і мастацтваў у вядомага педагога, саліста Венскай оперы Рыгора Палішчука. Як і Егіязар Фараšana, у якога, дарэчы, дзевяць перамог на міжнародных конкурсах.

Паколькі раней Юля, Арцём і Егіязар выступалі сольна, удзельнікам квінтэта даводзіцца вучыцца слухаць адно аднаго. У гэтым плане Алёна і Нінель як прафесійныя "харавікі" ў калектыве выступаюць у ролі крытыкаў, выпраўляючы хібы шматгалоснага гучання.

— У цэлым, на маю думку, у нас ёсць дзве істотныя перавагі, — мяркуе Арцём Міхаленка, які ў калектыве "па сумяшчальніцтве" лічыцца галоўным аратарам. — Па-першае, усе мы — прыхільнікі класікі (дарэчы, мой любімы выканаўца — Лучана Павароці), гэта вызначае наш густ і прафесійную падрыхтоўку. Па-другое, упершыню на "Еўрабачанне" ад Беларусі паедзе не саліст або дуэт, а цэлы гурт. Пагадзіцеся, сольнаму выканаўцу ў псіхалагічным плане даволі цяжка аднаму трымаць увесь цяжар адказнасці. Мы ж можам падтрымаць адно аднаго.

Аўтарамі песні "Far away" сталі кампазітары Леанід Шырын і Юры Шышко, а тэкст належыць спявачцы Геры. Цяпер Другі нацыянальны тэлеканал, які сёлета адказвае за падрыхтоўку гурта да конкурсу, робіць новую аранжыроўку "Far away" ў Кіеве і здымае на кампазіцыю кліп.

— У відэароліку будзе шмат кам'ютэрнай графікі, — распавёў сія-тыя падрабязнасці падрыхтоўкі Сяргей Хоміч. — Што ў апошні час падабаецца еўрапейцам? "Аватар" і "Аліса ў краіне

Гурт "Тры плюс два".

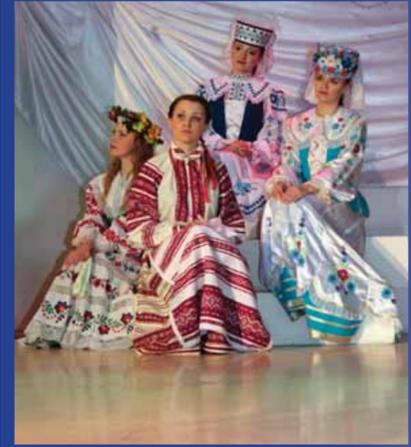
— Я ж увогуле спяваю з ранняга дзяцінства, — адказала Юлія Шышко, — Сёння навучаюся ў БДУКІМ і з'яўляюся салісткай Прэзідэнцкага аркестра Рэспублікі Беларусь. Наконт працы ў ім хачу адзначыць: гэта калектыву вельмі высокага прафесійнага ўзроўню, і я імкнуся яму адпавядаць. Што да публічных выступленняў — гэта мноства канцэртаў з аркестрам, удзел у "Славянскім базары ў Віцебску"...

Як падкрэслілі ўдзельнікі гурта карэспандэнту "К", "Тры плюс два" — гэта ідэальны баланс галасоў: тры сапраўна, адзін барытон і адзін тэнор.

— Я ж увогуле спяваю з ранняга дзяцінства, — адказала Юлія Шышко, — Сёння навучаюся ў БДУКІМ і з'яўляюся салісткай Прэзідэнцкага аркестра Рэспублікі Беларусь. Наконт працы ў ім хачу адзначыць: гэта калектыву вельмі высокага прафесійнага ўзроўню, і я імкнуся яму адпавядаць. Што да публічных выступленняў — гэта мноства канцэртаў з аркестрам, удзел у "Славянскім базары ў Віцебску"...

Нагадаем, трансляцыю "Еўрабачання" на Беларусі паранейшаму ладзіць Белтэлерадыёкампанія.

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ

"...УСЕ МЫ РАЗАМ ЛЯЦІМ ДА ЗОР..."

МІНШЧЫНА

ВІЦЕБШЧЫНА

Фота Андрэя СПРЫНЧАНА

Адзел у сістэме турызму: сацыякультурны зрээ

На гэты год запланавана завяршэнне тэрміну рэалізацыі Нацыянальнай праграмы развіцця турызму ў Рэспубліцы Беларусь. Што ж зрабілі аддзелы культуры для таго, каб унутраныя і знешнія турысты на рэгіянальным маршруце пачувалі сябе ў шчыльным і камфортным “атачэнні” самых розных культурных платных паслуг забавляльна-выхаваўчага кантэксту? Як пераконваюць нашы журналісцкія камандзіроўкі, практычнага становага досведу турыстычнай самарэалізацыі ў рэгіёнах — кот наплакаў. Аддзелы культуры, на жаль, толькі выходзяць на старты рубаж. Ды і тое, далёка не ва ўсіх раёнах...

Начальнік аддзела культуры Ашмянскага райвыканкама Галіна Балінская хоча займаецца ў штаце юрыста і менеджэра. Жаданне — зразумелае: культурнае забеспячэнне турыстычных маршрутаў вымагае ўвагі грунтоўнай, планавай, заканадаўча выверанай. Маўляў, метадычна-арганізацыйных падказак збоку тут чакаць не варта, таму ўвесь крэатыў па пашырэнні аддзелаўскага ўплыву на турыстычнае развіццё рэгіёна нараджаецца на перапы і “адточваць” на практыцы трэба самім. Аналагічная і пазіцыя райвыканкамаўскага кіраўніцтва: на “турыстычнай вароўні” павінна шчыраваць адна гаспадыня, свая, дамарослая, якая дакладна ведае, дзе “мука з соллю” ляжаць, а таму і “блін” прыгатуе на мясцовым рэцэпце без пабочных парад, каб не камяком ён атрымаўся, а непаўторнай духмянай стравай.

Карацей кажучы, па цвёрдым перакананні намесніка старшыні Ашмянскага райвыканкама Аляксандра Саванца і начальніка аддзела культуры Галіны Балінскай, у развіцці культурнага забеспячэння рэгіянальных маршрутаў павінны знікнуць у перспектыве пабочныя пасярэднікі кшталту іншагародніх турагенцтваў, што дбаюць зольшага пра ўласны імідж, а не пра духоўны вобраз Ашмяншчыны. А рэй на турыстычных абсягах неўзабаве стануць весці мясцовая культура, гандаль, гасцінічны бізнес і прыдарожны. Толькі тады грошы ад гэтай дзялянкі стануць “асядаць” на зямлі, слаўнай Гальшанамі, Гароднікамі, Барунамі, Мураванай Ашмянскай, Грынцамі, Жупранамі, іншымі старадаўнімі паселішчамі, якія вабілі і вабяць вандроўнікаў. Што зроблена для гэтага? Як перакананы дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Валянціна Лузіна, якая доўгі час працавала намеснікам старшыні Ашмянскага райвыканкама, у раёне на названым кірунку робяцца першыя крокі, і яны далёка не заўжды ўпэўненыя і мэтанакіраваныя.

Народ пытаецца і прапануе

“Наша гасцініца замежніка не прывабіць”

Аб ролі аддзела культуры ў “насычэнні” рэгіянальнага турызму я размаўляў з жыхарамі раённага цэнтра і тых паселішчаў Ашмяншчыны, дзе паспеў пабываць цягам камандзіроўкі. Выснова ад гутарак — адзіная: гараджане і вясцоўцы цудоўна разумеюць будучыя выгоды ад развіцця турыстычнага бізнесу, ведаюць, што ў іншых краінах ён даўно і паспяхова стаў бюджэтаўтваральным.

Урач з Ашмян, 45 гадоў:

— Разумею справу так: чым надалей затрымаецца ў нашым горадзе турыст, тым больш грошай пакіне ў крамах, кавярнях і музеі. Няма сумневу, што турыстаў у Ашмянах цягам года вельмі шмат: ці ў Літву едуць, ці з Літвы. Але зольшага мінаюць наш райцэнтр транзітам, бо гасцініца ў Ашмянах не надта ўтульная. Прынамсі, замежнікаў яна сваёй неагледжанасцю ніяк не прывабіць. Пераначаваць можна і ў Цэнтры дзіцяча-юнацкага турызму і краязнаўства, але патрабавальнага вандроўніка ён на сервісе таксама наўрад ці задаволяць. А які турызм без камфортнага начлегу?

Настаўніца з вёскі Гальшаны:

— Летась увосень прайшоў у нас незвычайны Фэст прывідаў. Шмат было тут і жыхароў раёна, шмат і турыстаў панаехал. Цікава, а колькі на гэтым сапраўды цікавым фэсце заробіў адзел культуры, які рыхтаваў тэатралізацыі і канцэртныя праграмы?

Старшакласнік з вёскі Кракоўка:

— А раптам турысты захочуць пабачыць наш СДК? Не, пабачыць у нас ёсць што. Узяць хаця б народны калектыў народнай песні “Жытніца”, які стварыла таленавіты дырэктар нашага Дома культуры Роза Якуковіч і які з поспехам выступае, скажам, у Конна-спартыўным цэнтры “Гіпіка” (вёска Грынцы) і зарабляе пры гэтым неабліга грошы. Не, не гэтую адметнасць маем на ўвазе. Проста, у нашым СДК гадоў сорак не было капітальнага рамонт, таму і выгоды цывілізацыі, як кажуць, месцяцца на двары. Словам, не вельмі папулярныя ў нас дыскатэкі. Уся моладзь увечары ў Будзёнаўскі СДК скіроўваецца. Лічым, наш Дом культуры вымагае капрамонт. Ведаем, што крызіс, але перад гасцямі сорамна...

Пенсіянер з вёскі Паляны:

— Любы турыст цікавіцца рамёствамі таго краю, які наведвае, і, натуральна, сувенір прыдбаць хоча. Так, у нас цудоўны Сельскі дом народнай творчасці і рамёстваў ёсць, але краму па рэалізацыі мясцовых сувеніраў пакуль не адкрылі. Чаму? І ў райцэнтры, ведаю, гэтка ж праблема існуе: няма ні Дома рамёстваў, ні пункта па рэалізацыі твораў народных майстроў. Упэўнены, неагледжана вельмі сур’ёзны.

Агучаныя цягам апытання праблемныя аспекты (многія з іх перагукваюцца з пунктамі рашэння сумеснага пасяджэння калегіі Міністэрства культуры і Міністэрства спорту і турызму), былі абмеркаваны на райвыканкамаўскай “лятуцькі” з “К”. У ёй узялі ўдзел намеснік старшыні Ашмянскага райвыканкама Аляксандр САВАНЕЦ, начальнік аддзела культуры Галіна БАЛІНСКАЯ, дырэктар ЦБС Марына БЕЛАВУС, дырэктар Раённага краязнаўчага музея імя Ф.Багушэвіча Жанна ІВАНОВА, дырэктар Раённага навукова-метадычнага цэнтра Алена КУСТ, метадыст аддзела культуры па гісторыка-культурнай спадчыне і музеях Сяргей ЖЫЛІК.

Яўген РАГІН:

— Чым жа канкрэтна займаецца рабочая група па развіцці турызму?

Аляксандр САВАНЕЦ:

— Стварылі яе пры райвыканкаме з канкрэтнай мэтай. Паколькі Ашмяны знаходзяцца ў выгадным геаграфіч-

Яўген РАГІН:

— Але гаворка перш-наперш — пра нішу аддзела культуры.

Аляксандр САВАНЕЦ:

— Прыярытэты тут канкрэтна вызначаны: культурна-падзейныя, забавляльна-выхаваўчыя туры.

Галіна БАЛІНСКАЯ:

— Гэта і выступленні калектываў мастацкай самадзейнасці (адных толькі ўзорных і народных ансамбляў у нас 17), вечары адпачынку, брэндавыя фестывалі, рыцарскія турніры, тэатралізацыі паводле мясцовых традыцый.

Аляксандр САВАНЕЦ:

— Хто з маладых гараджан ведае, як на вёсцы дажынкі ладзяцца? Многія за такое відовішча плацяць грошы.

Яўген РАГІН:

— Ніхто цяпер дадзены факт не аспрэчвае. Але непазбежна ўзнікае пытанне: колькі ваш адзел культуры заробіў на турыстычных маршрутах?

Гальшанскія мury чакаюць свайго турыста.

ная рэклама. Агульнымі намаганнямі аддзелаўскіх структур распрацавалі мультымедыійныя туры-прэзентацыі, якія ўжо цяпер можам прапанаваць турыстам. Каландар важных культурных падзей 2010 года (а сёлета спаўняецца 730 гадоў Гальшанам, 400 — Гальшанскаму замку, 170 — Францішку Багушэвічу) размешчаны на райвыканкамаўскім сайце. Тут змешчаны і пералік усіх платных паслуг, якія мы прапануем турыстам. Ёсць ужо туры бібліятэчны, абрадавы, гісторыка-культурны, музейны... Лічу, што бягучы год стане стартавым у развіцці культурнага абслугоўвання нашых турмаршрутаў.

Алена КУСТ:

— Рыхтуем банк даных па народных майстрах, рамесніках, што ёсць у раёне. Гэтая інфармацыя таксама будзе размешчана на сайце.

Яўген РАГІН:

— Ведаю, што ЦБС выдае штогод краязнаўчыя календары, іншую даведачную літаратуру, але для шырокага кола пакупнікоў-турыстаў яна пакуль недаступная. Па якой прычыне?

Калі пробны шар

Райвыканкамаўская “лятуцька” з “К”

Галіна БАЛІНСКАЯ:

— На вялікі жаль, пакуль няма. Хіба што народны ансамбль народнай песні “Жытніца” з Кракоўскага СДК, народныя калектывы РДК “Джана Рома” і “Імппульс” планамерна выступалі і выступаюць перад гасцямі, якія наведваюць у вёсцы Грынцы Конна-спартыўны цэнтр “Гіпіка”.

Яўген РАГІН:

— А Фэст прывідаў у Гальшанам? Няўжо гэтая бліскуча, як мне падаецца, рэалізаваная ўвосень крэатыўная ідэя не прынесла аддзелу дывідэндаў?

Галіна БАЛІНСКАЯ:

— Гэта быў пробны шар, лабараторыя, дзе мы вучыліся быць самастойнымі, але, так бы мовіць, на ролях другога плана. Мясцовая фірма прывезла гасцей, правяла экскурсію. Маштабная тэатралізацыя, дзе і Соф’я Гальшанская прысутнічала, і Чорны Манах з Белай Паннай, цалкам лягла на “плечы” аддзела. Але турфірма, вобразна кажучы, з заробленага ўласнага рубля выплаціла нам толькі 15 капеек. Мізэр!

Марына БЕЛАВУС:

— Мы толькі назапашваем сілы для першага кроку. Патрэбна грунтоў-

Марына БЕЛАВУС:

— Сродкаў не хапае. Між тым, летась выдалі 17 рэкламных буклетаў, аднак наклад іх, па зразумелых прычынах, пакуль малы.

Аляксандр САВАНЕЦ:

— Па адзеле 69 відаў платных паслуг. Нашы ўстановы культуры прызвачаліся зарабляць і спахыўца да гэтага прывучылі. Але гаворка пра турыста — і ўнутранага, і знешняга. Тут патрэбны ўзаважны эканамічны падыход.

Сяргей ЖЫЛІК:

— Так, мы пакуль узмоцнена сябе піарым. Як падаецца, непазбежны менеджэрска падыход да рэалізацыі першапачатковай стадыі нашага турыстычнага прасоўвання. Імкнёмся рабіць гэта якасна. Буклет “Ашмяншчына турыстычная” прыемна ў руках трымаць. Прыгадаць тут можна і тэлевізійны праект “Зямля беларуская”, дзе некалькі фільмаў Першага канала было прысвечана ашмянскім турмаршрутам, нашай гісторыка-культурнай спадчыне. Максімальна выкарысталі і інфармацыйныя магчымасці Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, прэстыжную пляцоўку якой ужылі для агульнарэспубліканскай прэ-

Дэталі да агульнай карціны

На радзіме Белай Панны

“Гальшаны” — аграгарадок 2006 года. Таму СДК тут — узорны і па форме, і па змесце. Плядзельная зала на 300 месцаў — адна з самых вялікіх і шыкоўных у раёне. Дый кадры тут — не абы-якія. План па платных паслугах выкананы ў мінулым годзе на 120 працэнтаў у супастаўных цэнах.

Дырэктар СДК Вольга Кузьміцкая цяпер актыўна выкарыстоўвае досвед, назапашаны на Фэсце прывідаў, дзе займалася анімацыяй вобразаў Белай Панны, Чорнага Манаха і Соф’і Гальшанскай.

Сярод мясцовага крэатыву (культработнікі іншых рэгіёнаў, матайце на вус!) — абменныя дыскатэкі, якія нязменна прыносяць прыбытак.

Сярод мясцовых недахопаў (па шчырым прызнанні самой Вольгі Кузьміцкай) — адсутнасць мультымедыійнай камп’ютэрнай тэхнікі для інтэрактыўных клубных экскурсій у атачэнні гальшанскіх прывідаў. Але ёсць у кіраўніцы СДК зусім нежартоўны спадзеў, што на гэтую тэхніку культасветнікі заробяць спакваля самі. Першы крок да гэтага будзе зроблены сёлета на Балі-прыёме “ў Соф’і Гальшанскай”.

зентацыі культуры Ашмяншчыны — першай сярод раёнаў краіны...

Яўген РАГІН:

— Усё гэта цудоўна ў плане інфармацыйнага забеспячэння вашай перспектывнай дзейнасці па развіцці культурна-асветніцкага складніка развіцця турмаршрутаў... Я пра іншае: чаму ўсё ж справа марудна ідзе? Узьць тую ж гасцініцу ў райцэнтры. Турысты — ёсць, а прыстойнага жылля для іх — няма.

Аляксандр САВАНЕЦ:

— Гасцініцу, несумненна, будзем рамантаваць. Але тут і гаспадары нашых аграсядзіб павінны да агульнай справы падключыцца. Маю на ўвазе прыватнікаў лужных і патэнцыйных, якія ўжо заўтра за гэты бізнес возьмуцца.

Марына БЕЛАВУС:

— Кожная бібліятэка ЦБС павінна мець сваё аблічча, свой спектр платных паслуг, разлічаных, у тым ліку, на турыста. Увогуле, мару пра тое, каб замежныя турысты актыўна карысталіся доступам у Інтэрнет праз камп'ютэры нашых аграгарадоцкіх бібліятэк і плацілі за паслугу грошы. Дарэчы, у Гальшанскай сельскай бібліятэцы для гэтага ёсць усе тэхнічныя і кадравыя магчымасці.

Яўген РАГІН:

— У Палянах (бачыў на ўласныя вочы) сельская бібліятэка на вышыні. Ёсць там арыгінальная двухтомная гісторыя Ашмяншчыны Чэслава Янкоўскага. Можна і ў руках патрымаць, і ксеракопіі асобных раздзелаў за грошы на-

такога, як у Нясвіжы. Адсюль і стануць пачынацца экскурсіі па Ашмяншчыне...

Сяргей ЖЫЛІК:

— Натуральна, максімальна прадставім гісторыю Ашмяншчыны. Але сапраўдным эксклюзівам стане калекцыя жывапісных палотнаў, скульптуры, графікі (500 работ!), сабраная кіраўніком асацыяцыі "Мастацтва на роднаму свету", літаратарам Мікалаем Карнілавым з Масквы. Упадабаў ён наш край, бязвыплата падарыў калекцыю музею. Работы ўжо сёння паступаюць.

Аляксандр САВАНЕЦ:

— Зменіцца карэнным чынам і гарадская, прылеглая да музея тэрыто-

дзяёмся, будзе падмацавана матэрыяльна. Гэта дапаможа і ахоўную зону замка прывесці ў належны парадак, і фестываль правесці так, каб аддзел культуры ў эканамічным пазабюджэтным плане не застаўся на другім плане.

Яўген РАГІН:

— Я разумею, грошай раёну хранича не стае. І матэрыяльная база ўстаноў культуры сям-там жадае быць лепшай. Кракоўскі СДК і працуе вынікова, і ўсе мерапрыемствы тут — цікавыя ды прыбытковыя, але даўно рамонт будынак патрабуе. І музея ў райцэнтры, па сутнасці, цягам дзевяці гадоў не было, а на рамонт новага будынка мільярдыны крэдыты спатрэбіліся. Ведаю пра тое, што з-за нястачы сродкаў няма пакуль магчымасці размясціць у музейных памяшканнях Дом рамёстваў...

Галіна БАЛІНСКАЯ:

— Самы час пра спонсараў памарыць. Але дзе іх адшукаеш, калі спонсарства эканамічна нявыгаднае? Тым не менш, глядзім у будучыню з аптымізмам і пакрысе, як падаецца, сваю справу робім.

Алена КУСТ:

— І ў плане метадычным, я лічу, напрацовак у нас вельмі шмат. Нават сакрэт наш крыху прыадкрыю. На сёлетнім "Фэсце прывідаў краіны зямкаў" будзе ў нас баль: прыём "у Соф'і Гальшанскай" з удзелам гістарычных постацей з усёй Гродзеншчыны.

Аляксандр САВАНЕЦ:

— І зноў гальшанскі прыклад. Менавіта тут у свой час пачалі распрацоўваць канцэпцыю добраўпарадкавання прызамкавага ландшафту. Сам замак будзем кансерваваць, адрэстаўруем хіба што адну толькі Паўночную вежу — пад карцінную галерэю. А ля муроў праз час з'явіцца і крама па рэалізацыі сувеніраў, і Пчалаўскі дамок, дзе можна будзе набыць мёд, і дадатковыя пляцоўкі для анімацыйнага "агучвання" нашай гісторыі. Так што Гальшаны — былі і застаюцца эксперыментальнай пляцоўкай для рэалізацыі самых крэатыўных ідэй.

Яўген РАГІН,

**наш спецыяльны карэспандэнт
Мінск — Ашмянскі раён — Мінск
Фота аўтара**

У час "лятучкі": Сяргей Жылін, Галіна Балінская, Аляксандр Саванец, Жанна Іванова, Алена Куст, Марына Белавус.

запускаралі з пасрэднікамі...

Чаму дывідэндны аддзел культуры — "з рубля — пятнаццаць капеек"?

Яўген РАГІН:

— Дарэчы, а што райвыканкам зрабіў для таго, каб аграсядзіб на Ашмяншчыне паболела?

Аляксандр САВАНЕЦ:

— Сабралі сход вясковых старастаў. Распавялі пры працэдурі крэдытавання, патлумачылі важнасць і выгаднасць прыватнага турбізнесу. У ідэале гэтыя захады вырашаць праблему турыстычнага начлегу. У тых жа Гальшанах павінна быць не дзве аграсядзібы, а, скажам, дзясць. І аддзел культуры тут мусяць культурную праграму прадумаць — жываю, нязмушаную і разнапланавую... Сход старастаў, між іншым, аказаўся плэнным: было дзве сядзібы ў раёне — стала пяць.

Яўген РАГІН:

— Першага сакавіка, дарэчы, Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка выдаў дэкрэт № 4, што рэгулюе развіццё бізнесу ў нашых малых гарадах і ў вёсках. Дакумент, як вядома, скіраваны на ліквідацыю праблем, якія перашкаджалі развіццю прадпрыемстваў...

Аляксандр САВАНЕЦ:

— У гэтым накірунку наш райвыканкам працаваў і працаваць будзе... Гэты дэкрэт Кіраўніка дзяржавы дапаможа нам значна актывізаваць дзейнасць у названым кірунку.

Яўген РАГІН:

— Вернемся да першага восеньскага Фэсту прывідаў. Якія сур'ёзныя эканамічныя ўрокі вынеслі з гэтай "эксперыментальнай лабараторыі па развіцці пазабюджэту"? Як аддзел культуры плануе выйсці з роляў другарадных на першы план?

быць. Ці шмат такіх платных адметнасцей у іншых бібліятэчных установах?

Марына БЕЛАВУС:

— Мы імкнёмся, каб яны былі... Буклет "Ашмяншчына турыстычная", напрыклад, падрыхтавалі ў раёне, але выдадзены ён быў у Мінску накладам у тысячу асобнікаў. З прафесійнымі выдавецтвамі супернічаць, зразумела, не можам.

Яўген РАГІН:

— Кожнае паселішча ў вас знітавана з той ці іншай гістарычнай постаццю: Жупраны — з Багушэвічам, Гальшаны — з княгіняй Соф'яй, Бянюны — з мастаком Карчэўскім... І мясцовыя бібліятэкі гэтым краязнаўчым патэнцыялам, як падаецца, пачалі няблага карыстацца. Ці не складуць яны канкурэнцыю раённаму музею?

Жанна ІВАНОВА:

— Хутка яму споўніцца 55 гадоў. Новы будынак (былая аптэка ў цэнтры горада) нам адрамантавалі за 2 мільярды крэдытных рублёў. Выставачную залу ўжо адкрылі. Справа — за "пабудовай" экспазіцыі астатніх памяшканняў, канцэпцыя якой распрацавана летась.

Яўген РАГІН:

— Як я разумею, адзін з "гальшанскіх урокаў" у тым, што любая культурная дзея павінна быць анімацыйнай, візуалізаванай, інтэрактыўнай. Якую "рэвалюцыю" рыхтуе музей пад адрывчэй экспазіцыяй?

Жанна ІВАНОВА:

— У рамках супрацоўніцтва з Літвой ёсць прыкідкі надаць музею якасці інфармацыйнага турцэнтра. Калі ўсё атрымаецца, як мы запланавалі, у музейным фае наведвальнікаў будзе чаканьне інфармацыйны кіёск — шталту

рыя. Прыбралі глухі плот — пашырылася прастора. Будынак колішняй синагогі цяпер добра заўважны. Неўзабаве прыстасуем яго для чарговай гарадской галерэі мастацтваў. А за синагогай — Стары горад. Пасля яго добраўпарадкавання мяркуем там размясціць гандлёвыя рады для рэалізацыі сувеніраў. Як вы ведаеце, Дома рамёстваў у нас пакуль няма, але майстроў народных шмат... Словам, турыста на гэтай прасторы пратрымаць зможам не лічаныя хвіліны, а цягам некалькіх гадзін...

Сяргей ЖЫЛІК:

— І гэта таксама адзін з "гальшанскіх эканамічных урокаў": зацікавіць, затрымаць, нязмушана прадставіць турысту магчымасць "развітацца" з грашыма з карысцю для яго і для нас. Менавіта ля Гальшанскага замка мы плануем якасны ландшафтны пераўтварэнні: будучы абноўлены сажалкі, старасвецкі парк, пасля кансервацыі замка ўсе нашы анімацыйныя мерапрыемствы ля старажытных муроў набудуць новую якасць... А ўсяго на тэрыторыі раёна — 18 помнікаў, занесеных у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурнай спадчыны. Да прыкладу, у Бянюнах метада анімацыі таксама выкарыстоўваецца не без поспеху: ёсць там шляхецкая сядзіба мастака Юльяна Карчэўскага, вакол якой і ладзяцца тэатралізаваныя дзеі, рыцарскія турніры.

Галіна БАЛІНСКАЯ:

— Сядзібу таксама ўтрымлівае прыватнік, але аддзел з ім падтрымлівае творчыя стасункі. Ды, прызнаюся шчыра, стасункі гэтыя не надта прыбытковыя для нас.

Пасляслоўе да "лятучкі"

"У кожнага свае рэцэпты"

Гаворка пра сферу ўплыву рэгіянальнай культуры на развіццё турызму Ашмяншчыны была б няпоўнай без каментарыя дэпутата Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Валянціны ЛУЗІНАЙ, якая доўгі час працавала намеснікам старшыні Ашмянскага райвыканкама і стала ініцыятарам многіх культурна-турыстычных праектаў, у тым ліку і Фэсту прывідаў:

— Кожны раён, кожны аддзел культуры павінен мець свой рэцэпт уплыву на турыстычную сферу. Неаспрэчна адно: турызму без аддзела культуры быць не можа. І толькі мясцовыя культасветнікі змогуць захаваць мясцовыя акцэнтны пры наладжанні экскурсій, забяўляючы пры гэтым турыстаў і выхоўваючы іх. Тут без крэатыву — аніяк. Паспешлівая, бяздушная, сухая прамова пабочнага экскурсавода-прыватніка — учарашні дзень. Суправаджаць вандрунікаў, скажам, на Гальшанах павінен дамарослы гід у строі шляхціча, які ведае пра гэтую мясцовасць усё да драбніц і здольны сваім расповедам закрануць самыя лепшыя пачуцці людзей.

Закон аб турызме існуе, для пэўных відаў дзейнасці цяпер нават ліцэнзій не патрэбна. Але адпаведная Нацыянальная праграма выконваецца кепска. Чаму? Аддзелы культуры баяцца камерцыялізацыі, і Ашмянскі раён тут — не выключэнне. Між тым, гэта непазбежны працэс: культура павінна вучыцца жыць за кошт пазабюджэтных сродкаў. Натуральна, цяжка. Але ж якасны ўзровень культурных мерапрыемстваў на Ашмяншчыне заўжды быў дастаткова высокім. І людзі даўно прызвычаліся плаціць і за канцэрты, і за спектаклі. Іншая справа — як перанесці будзённую дзейнасць узорных і народных калектываў, бібліятэкараў і музейшчыкаў з клубных сцэн, чытальных і выставачных залаў на абслугоўванне турмаршрутаў? Але і гэта непазбежны працэс, і марудзіць з анімацыйным насычаннем замкавых муроў — значыць элементарна губляць пазабюджэтыя грошы. Спачатку, натуральна, яны будуць невялікімі. Гальшанскі фэст таксама нашмат прыбытку прынёс, але ён даў першы досвед, паказаў, што не бывае якаснага бясплатнага прадукту. І гэта неацэнны набытак.

Трэба ненавязліва прапаноўваць свой прэйскурант, пірыць сябе, узвесці культурны менеджмент на ўзровень дакладнага праліку: што трэба зрабіць сёння, каб заўтра атрымаць гарантываны дывідэнд ад культурных укладанняў?

Нібы пражываеш тыя дні...

Сярод важкіх культурных акцый Гомельшчыны, прысвечаных 65-годдзю Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне, нельга не назваць абласны адборачны тур X Рэспубліканскага фестывалю народнай творчасці ветэранскіх калектываў “Не старэюць душой ветэраны”.

Мерапрыемства арганізавалі і правялі ўпраўленне культуры аблвыканкама, Гомельскі абласны цэнтр народнай творчасці, гарадское аб'яднанне прафсаюзаў, абласны Савет арганізацыі беларускага грамадскага аб'яднання ветэранаў.

На сцэне гарадскога Палаца культуры Мазыра выступалі вакальныя ансамблі з ганаровым найменнем “народны” і хоры з Гомеля, Мазыра і Рэчыцы, Ельскага, Жыткавіцкага, Нараўлянскага раёнаў Гомельшчыны. На конкурс кожны калектыв прадставіў таксама свайго саліста. Усяго ў адборачным туры ўдзельнічала 420 чалавек.

Слухаеш гэтыя творы — і быццам пражываеш разам з песеннымі героямі дні і ночы тых суровых франтавых гадоў, праз якія прайшоў наш народ да Вялікай Перамогі... Дадавала ўражанні і тое, што ўсе ўдзельнікі канцэрта выступалі ў цудоўных касцюмах. Гэта яшчэ больш падкрэслівала святочны характар мерапрыемства.

Людміла МЕЛЬНИКАВА,
вядучы метадыст па народных традыцыях і абрадах Гомельскага АЦНТ

Патрапіць “у дзесятку”!

Ёсць такая традыцыя ў сталічнай дзіцячай музычнай школе № 10, што носіць імя народнага артыста СССР і Беларусі, кампазітара Яўгена Глебава: ладзіць свята — канцэрт навучэнцаў і выкладчыкаў з запрашэннем знаных гасцей і... вольным уваходам для ўсіх ахвотных. Сёлетняя падзея сабрала паўночкую залу Палаца прафсаюзаў і аказалася зусім не падобнай на звычайныя школьныя справаздачы: казка, дый толькі!

Прычым стваралі гэтую папраўдзе казачную атмасферу нязмушанага “сямейнага” свята пераважна не госці (а ў канцэрте ўдзельнічалі народныя і заслужаныя музыканты-вайскоўцы, сувароўцы, выхаванцы школы ўсходніх адзінаборстваў), а самі гаспадары. Сярод навучэнцаў “дзесяткі”, як ласкава называюць школу яе прыхільнікі, ёсць сапраўдныя юныя зорачкі. Той жа Андрэй Кунец днямі выпусціў свой першы магнітаальбом “Новы дзень”. Піяніст Даніла Віленскі ўразіў на канцэрце найскладаным Эцюдам Шапэна, што звычайна граюць на “дарослых” міжнародных конкурсах, скрыпач Аляксандр Кірыенка — “Венгерскім танцам” Брамса.

Але “Зімовая казка” была складзена не толькі з сольных выступленняў найбольш адораных вучняў. Школа прадэманстравала надзвычай высокі ўзровень выканальніцкіх школ ледзь не на ўсіх музычных інструментах. Бо ў іх што ні выкладчык — дык не “проста” прафесіянал, а яшчэ і яркая творчая асоба, якая літаральна фантазіруе “прыдумкамі”. Таму, мабыць, у школе так шмат разнастайных камерных ансамбляў — самых неверагодных складаў: мандаліністаў, гітарыстаў, саксафаністаў, цымбалістаў, скрыпачоў, трыо драўляных духавых “Кантрадас”,

аркестр народных інструментаў, некалькі харавых калектываў (хлопчыкаў-першакласнікаў, дарэчы, узяў пад сваю апеку знакаміты Уладзімір Глушакоў — кіраўнік Капэлы хлопчыкаў Рэспубліканскага каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі).

Дый рэпертуар — адметны! За ўвесь канцэрт, цудоўна зрэжысраваны дырэктарам школы, заслужаным дзеячам мастацтваў Тамарай Куніцкай, — ніводнага “прахаднога” твора, скрозь — “дыяменты” і “перліны”. У школе шмат увагі надаецца нацыянальнай музычнай спадчыне, навучэнцы прымаюць удзел у канцэртах Беларускага саюза кампазітараў (дый гэтым разам прысутных вітаў яго старшыня, народны артыст СССР Ігар Лучанок). А ў красавіку, паводле яшчэ адной традыцыі, у школе пройдзе канцэрт, цалкам складзены з музыкі беларускіх творцаў.

Надзя БУНЦЭВІЧ
На здымку: выступае ансамбль саксафаністаў ДМШ № 10.

Дваццаць адно імгненне

Нядаўна ў міні-галерэі “Імгненне” Навагрудскай цэнтральнай раённай бібліятэкі адкрылася выстаўка карцін нашага земляка Віктара Сташчанюка “Улюбёны ў Беларусь”. На выстаўцы прадстаўлена дваццаць адна карціна з фондаў Навагрудскага гісторыка-краязнаўчага музея.

Кажуць, пакуль жыве памяць аб чалавеку, датуль жыве і сам чалавек. А мастак заўсёды жыве ў сваіх работах. Больш за тое, Віктар Сташчанюк гаворыць з намі пры дапамозе фарбаў і колераў, штрыхоў і гульні ўласнага ўяўлення.

У свой час Віктар Сташчанюк захапляўся гісторыяй, збіраў кнігі, артыкулы, чарцяжы старажытных замкаў,

паселішчаў, займаўся іх рэканструкцыяй. Аб тым, якім уяўляў мастак Навагрудскі замак, сведчыць карціна “Навагрудскі замак у зімнім пейзажы. XVI ст.”. З палотнаў творцы паўстаюць велічныя фігуры князёў — абаронцаў Навагрудка — Міндоўга і Давыда Гарадзенскага, імчыцца на бой Гражына, герайна аднайменнай пазмы Адама Міцкевіча, пле песню-паданне сівы Гусляр, а Летапісец складае гісторыю краю. Жывую цікавасць наведвальнікаў выстаўкі выклікалі работы майстра “На Замкавай вуліцы”, “Былая Рынкавая плошча” і іншыя. А яшчэ Віктар Сташчанюк з'яўляўся аўтарам дызайн-макетаў шматлікіх марак, канвертаў і паштовак. Іх таксама можна ўбачыць на выстаўцы.

Ірына ЦАРУК,
намеснік дырэктара Навагрудскай ЦБС

Ад майстра саламяных спраў

“Майстар — залатыя рукі” — так кажуць пра чалавека, таленавітага ў абраным рамястве. Ёсць у Бабруйска майстрыха Зінаіда Рынькова. Яе вырабы — візітоўка роднага горада.

Скончыўшы ў 1972 годзе Бабруйскае мастацкае вучылішча, майстрыха знітвала свой лёс з фабрыкай мастацкіх вырабаў. За гады працы яна засвоіла амаль усе промыслы, што існуюць на прадпрыемстве: працавала вышывальшчыцай, майстрам па роспісе драўляных вырабаў, стварала сувенирныя вырабы з ільну...

А калі Зінаідзе Фёдаруе прэпанавалі асвоіць новую “спецыялізацыю” — салом-

З.Рынькова. “Крумкач на кувэрку”.

капляценне, — яна і тут неўзабаве дасягнула вяршыняў майстэрства.

За плячыма таленавітай майстрыхі ўдзел у разнастайных выстаўках, конкурсах, шматлікія ўзнагароды і дыпломы... А ў 1997 годзе З.Рынькова стала сябрам Беларускага саюза мастакоў народнай творчасці.

Наталля КУЛІКОВА,
мастацтвазнаўца
Дзяржаўнай установы культуры “Палац мастацтваў г. Бабруйска”

ЗАЦВЕРДЖАНА
Распараджэнне Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь
31.12.2009 № 358рп

РАШЭННЕ

Савета спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі

29 кастрычніка 2009 г. ■ пратакол № 2 г. Мінск
(Працяг. Пачатак у №№ 4 — 8 за 2010 г.)

ДЗЕНІСЕНКА Дар'і Андрэеўне — навучэнцы дзіцячай школы мастацтваў г. Рагачова, лаўрэату I прэміі IV Міжнароднага конкурсу-фестывалу дзіцячага, юнацкага і маладзёжнага мастацтва “Закарпацкі эдэльвейс-2009” (Украіна, 2009 год);

ЗАЎГАРОДНІМУ Аляксандру Аляксандравічу — старшаму інспектару Цэнтра культурна-выхаваўчай работы ўпраўлення ўнутраных спраў Мінскага аблвыканкама, уладальніку Гран-пры Міжнароднага фестывалу-конкурсу музыкі (Малдова, 2009 год);

ЗАХАР'ЕВУ Дзяснісу Юр'евічу — навучэнцу ўстановы адукацыі “Мінскае дзяржаўнае музычнае вучылішча імя М.І. Глінкі”, лаўрэату X Міжнароднага музычнага конкурсу “Сіняя птушка”, дыплом III ступені (Украіна, 2009 год);

ЗЯНОВІЧ Алесі Міхайлаўне — навучэнцы дзіцячай мастацкай школы аддзела культуры Баранавіцкага гарвыканкама, лаўрэату VII Адкрытай біенале дзіцячай творчасці “Ад 5 да 10”, дыплом I ступені (Украіна, 2009 год);

ІСАЧЭНКУ Дзмітрыю Іванавічу — культурарганізатару Радужскага сельскага дома культуры аддзела культуры Веткаўскага райвыканкама, лаўрэату II прэміі IV Міжнароднага конкурсу-фестывалу дзіцячага, юнацкага і маладзёжнага мастацтва “Закарпацкі эдэльвейс-2009” (Украіна, 2009 год);

КАЗАКОВАЙ Аляксандры Уладзіміраўне — навучэнцы Клімавіцкай дзіцячай мастацкай школы, лаўрэату IX Міжнароднага фестывалу дзіцячай творчасці “Залатая пчолка”, дыплом I ступені (Беларусь, 2009 год);

КАРНАЕНКУ Сцяпану Ігаравічу — навучэнцу ўстановы адукацыі “Мазырскі дзяржаўны музычны каледж”, лаўрэату I прэміі IV Міжнароднага конкурсу-фестывалу дзіцячага, юнацкага і маладзёжнага мастацтва “Закарпацкі эдэльвейс-2009” (Украіна, 2009 год);

КАЗЛОВУ Даніілу Мікалаевічу — навучэнцу Жабінкаўскай дзіцячай школы мастацтваў, уладальніку Гран-пры IX Міжнароднага фестывалу дзіцячай творчасці “Залатая пчолка” (Беларусь, 2009 год);

КАРНЕЙЧЫКУ Аляксею Сяргеевічу — навучэнцу ўстановы пазашкольнага выхавання і навучання “Дзіцячая музычная школа № 17” г. Мінска, лаўрэату I прэміі Міжнароднага конкурсу піяністаў (Францыя, 2009 год), лаўрэату Адкрытага Украінскага музычнага конкурсу, дыплом I ступені (Украіна, 2009 год);

КАРНЕЙЧЫКУ Яўгену Сяргеевічу — навучэнцу ўстановы пазашкольнага выхавання і навучання “Дзіцячая музычная школа № 17” г. Мінска, уладальніку медаля Міжнароднага конкурсу піяністаў (Францыя, 2009 год);

КРЫВАНОСУ Максіму Алегавічу — навучэнцу дзіцячай мастацкай школы аддзела культуры Баранавіцкага гарвыканкама, лаўрэату IV Міжнароднага конкурсу дзіцячага малюнка “На сваёй зямлі”, дыплом III ступені (Беларусь, 2009 год);

КУЛАГУ Аляксандру Ігаравічу — навучэнцу Слуцкай дзіцячай музычнай школы, лаўрэату X Міжнароднага музычнага конкурсу “Сіняя птушка”, дыплом III ступені (Украіна, 2009 год);

КУЛЯШОВУ Мікіце Эдуардавічу — навучэнцу Полацкай дзіцячай школы мастацтваў, лаўрэату I прэміі Міжнароднага конкурсу імя І.С. Баха (Эстонія, 2009 год);

ЛАНЦЭВІЧ Кацярыне Алегаўне — навучэнцы ўстановы адукацыі “Магілёўскі дзяржаўны музычны каледж імя М.А. Рымскага-Корсакава”, лаўрэату II прэміі Міжнароднага конкурсу “Мастацтва XXI стагоддзя” (Партугалія, 2009 год);

ЛІМЕНЬКА Настасі Алегаўне — навучэнцы ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны харэаграфічны каледж”, уладальніку ганаровага знака XI Міжнароднага конкурсу артыстаў балета і харэографу (Расія, 2009 год);

ЛОБ Ганне Рыгораўне — навучэнцы Полацкай дзіцячай школы мастацтваў, лаўрэату I прэміі V Маскоўскага міжнароднага фестывалу славянскай музыкі (Расія, 2009 год);

ЛАБАЧОВУ Дзяснісу Віктаравічу — выкладчыку Светлагорскай дзіцячай школы мастацтваў, уладальніку Гран-пры IV Міжнароднага конкурсу-фестывалу дзіцячага, юнацкага і маладзёжнага мастацтва “Закарпацкі эдэльвейс-2009” (Украіна, 2009 год);

МАКСІМЧЫКУ Мікіце Аляксандравічу — студэнту ўстановы адукацыі “Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі”, лаўрэату XI Міжнароднага фестывалу гітарыстаў, II месца (Аўстрыя, 2009 год);

МАЛЬНЕВУ Вадзіму Аляксандравічу — студэнту ўстановы адукацыі “Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі”, лаўрэату X Міжнароднага музычнага конкурсу “Сіняя птушка”, дыплом III ступені (Украіна, 2009 год);

МІГЕЛЬ Настасі Вячаславаўне — навучэнцы Слуцкай дзіцячай музычнай школы, лаўрэату X Міжнароднага музычнага конкурсу “Сіняя птушка”, дыплом III ступені (Украіна, 2009 год);

МІХАЛЕНКУ Канстанціну Віктаравічу — артысту вышэйшай катэгорыі ўстановы “Беларускі дзяржаўны маладзёжны тэатр”, лаўрэату XVII Міжнароднага фестывалу “Славянскія тэатральныя сустрэчы” (Расія, 2009 год);

МАЛІБОШКУ Івану Сяргеевічу — навучэнцу дзяржаўнай установы адукацыі “Рэспубліканская гімназія-каледж пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі”, лаўрэату Міжнароднага адкрытага конкурсу піяністаў і фартэпіянных ансамбляў “Ф.Шапэн, Э.Грыг, Ф.Мендэльсон”, дыплом III ступені (Расія, 2009 год);

МАРОЗАВАЙ Вікторыі Уладзіміраўне — навучэнцы ўстановы адукацыі “Дом дзіцячай творчасці” г. Чавусы, уладальніцы Гран-пры VI Міжнароднага фестывалу юных талентаў “Зямля пад белымі крыламі” (Беларусь, 2009 год);

МОШЧАНКА Аліне Вячаславаўне — навучэнцы ўстановы адукацыі “Магілёўская дзяржаўная гімназія-каледж мастацтваў”, лаўрэату IX Міжнароднага фестывалу дзіцячай творчасці “Залатая пчолка”, дыплом I ступені (Беларусь, 2009 год);

НЯХАЙЧЫК Дзяснісу Дзмітрыеўне — навучэнцы Смалевіцкай дзіцячай школы мастацтваў, лаўрэату IV Міжнароднага конкурсу дзіцячага малюнка “На сваёй зямлі”, дыплом I ступені (Беларусь, 2009 год);

НЯХАЮ Орыю Анатольевічу — студэнту ўстановы адукацыі “Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі”, лаўрэату III Міжнароднага конкурсу гітарнага мастацтва “ГіТАС”, дыплом II ступені (Украіна, 2009 год);

НАВІКЕВІЧ Ганне Васільеўне — навучэнцы Ляхавіцкай дзіцячай школы мастацтваў, лаўрэату IV Міжнароднага конкурсу дзіцячага малюнка “На сваёй зямлі”, дыплом II ступені (Беларусь, 2009 год);

НАВІНСКАЙ Настасі Юр'еўне — навучэнцы Смалевіцкай дзіцячай школы мастацтваў, лаўрэату IV Міжнароднага конкурсу дзіцячага малюнка “На сваёй зямлі”, дыплом II ступені (Беларусь, 2009 год);

ПАРУКОВАЙ Настасі Яўгенаўне — навучэнцы ўстановы пазашкольнага выхавання і навучання “Дзіцячая музычная школа № 17” г. Мінска, лаўрэату I прэміі Міжнароднага конкурсу піяністаў (Францыя, 2009 год), лаўрэату Адкрытага Украінскага музычнага конкурсу, дыплом I ступені (Украіна, 2009 год).

(Працяг у бліжэйшых нумарах “К”.)

Лэдзі-лідэры на “прымерцы”

“Сеанс адначасовай гульні” без Астапа Бендэра

Вераніка ПРАДЗЕД і Даша МАРОЗ (так і па пашпарце — Даша. — Н.Б.) выступаюць і паасобку, і з іншымі выканаўцамі, але разам падрыхтавалі ўжо некалькі праграм беларускай камернай музыкі, “на ўра” паказаных у нас і ў замежжы. Прэм’ера чарговай прыпала на лютаўскую афішу Белдзяржфілармоніі. Галоўнае ж — абедзве дзяўчыны літаральна “палаюць” непадробным жаданнем шукаць усё новыя нацыянальныя творы, “прымерцаць” іх на сябе і, калі прыйдзеца якраз, прапаноўваць слухачам. Можна, акурат на наступнай “Мінскай вясне”?..

Гэты працэс пошуку і, галоўнае, “прымервання” з’яўляецца, па сутнасці, тым гістарычным адборам, які і пакідае для наступных пакаленняў лепшае з лепшага — як кажуць, класіку жанру. Бо калі кожны з выканаўцаў фарміруе свой рэпертуар, зыходзячы менавіта з уласных схільнасцей, і не баіцца марнаваць час спачатку на хатняе, а не адразу канцэртнае “прымерванне” самых розных, часам невядомых, твораў, дык і агульная карціна, складзеная з такіх быццам бы суб’ектыўных прыярытэтаў, атрымліваецца, як ні дзіўна, аб’ектыўнай.

Усе гэтыя думкі апаноўвалі мяне, калі я ішла на адну са штодзённых рэпетыцый Веранікі і Дашы. Пад час яе адразу была заўважна розніца іх характараў. Даша — больш адкрытая, негаспадарная, не баіцца выглядаць у нечых вачах “экстравагантнай”. Літаральна днямі змяніла свае шыкоўныя кучары па плечы на стрыжку “пад хлопчыка”. Вераніка — больш рамантычная, крыху сарамлівая, але надзвычай пунктуальная, гатовая як мага больш дакладна выканаць не толькі любую зафіксаваную ў нотах кампазітарскую волю, але і, прабацце, прыхамаць: “Бо там так напісана!”. Унутры яе такі моцны стрыжань, што калі задумае штосьці — здзейсніць абавязкова: і на конкурс паездзе, хаця будучы адгаворваць, і кампазітару “дастане”, каб адшукалі ў сваіх “куфрах” ранейшыя творы ці напісалі новыя.

— На камерную музыку, — распачала як больш “смелая” Даша, — я “захварэла” ўжо на другім курсе Акадэміі музыкі, калі трапіла ў клас да Ірыны Галачкінай. Аказалася, ёсць столькі цудоўных твораў, якія хацелася б сыграць! З такіх жа апантаных, як я, складалася трыо “Reflection”: кларнет Максіма Штрыкава, віяланчэль Дзімы Цыпкіна (абодва яны цяпер працягваюць навучанне за мяжой) і мой раяль. Наш калектыў быў, вядома, “пазакласны”: мы проста збіраліся ў вольны і нават “не зусім вольны” час — і музіцыравалі сабе ў радасць.

— “Не зусім вольны час” — гэта значыць, прагульвалі заняткі?

— Здаралася. Я ўвогуле была гатова закінуць усё, абы толькі граць! І перамога на конкурсе ў Гданьску дадала нам імпульсу. Мы пачалі граць яшчэ больш! На час не зважалі, рэпэціравалі штодзень да позняга вечара, калі будынак Акадэміі павінен быў зачыняцца. Вахцёры нас спачатку ганялі, бо

сядзелі мы ў класе папраўдзе бязвылазна, а потым расчуліліся. Адна з цётчак нават бутэрброды нам у клас насіла! І тэрмас з кавой. Казала: “Перапыніцеся хоць на хвіліну, падмацуйцеся, а то зусім аслабнеце”. Быў і такі выпадак. Зазірае ў клас, дзе мы іграем, выкладчыца. Механічна ківаю галавой, працягваю граць — і тут раптам здагадка мільгае: я ж зараз павіна быць у яе на лекцыі! А тая, нібы “прачытаўшы” на маім твары гэтую думку, спагадліва дадае: “Нічога-нічога, рэпэціруйце! Сёння тэма не такая важная і складаная”.

— Даша, ты перайграла столькі цудоўнай музыкі з самымі рознымі выканаўцамі. Чаму ж цяпер звярнулася да цымбалаў?

— Гэты дуэт склаўся, можна сказаць, выпадкова. Увосень 2008-га нам з Веранікай прапанавалі выступіць у Вільнюсе. І, каб не везці туды дадаткова канцэртмайстра, вырашылі, што буду акампаніраваць я.

Даведка “К”

Вераніка ПРАДЗЕД нарадзілася ў 1985 г. У 2004-м скончыла гімназію-каледж пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, а ў 2009-м — Акадэмію музыкі па класе прафесара Я.Гладкова. Сумяшчае навучанне ў магістратуры БДАМ з выкладчыцкай дзейнасцю ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце культуры і мастацтваў. Лаўрэат шматлікіх міжнародных конкурсаў. Неаднаразова становілася стypендыятам спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі.

Даша МАРОЗ нарадзілася ў 1981 г. У 2000-м скончыла гімназію-каледж пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, у 2005-м — Акадэмію музыкі па класе дацэнта У.Кузьменкі і прафесара І.Алоўнікава. Сумяшчае выкладчыцкую і канцэртмайстарскую дзейнасць у навучальных установах сталіцы з працай у Нацыянальным канцэртным аркестры Беларусі. Лаўрэат шматлікіх міжнародных конкурсаў як салістка і камерны ансамбліст. Неаднаразова становілася стypендыятам спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі.

— Але ж апошнім часам усё часцей даводзіцца чуць, што, маўляў, спалучэнне цымбалаў і фартэпіяна далёка не самае гарманічнае. Цымбалы, па сутнасці, — “расправнуты” раяль у мініяцюры, толькі не такі дасканалы.

— Дык гэта ж і добра, што тэмбральна яны — шмат у чым “сваікі”! Увогуле ж, справа не ў інструменце. У Веранікі вельмі інтэлігентнае стаўленне да інструмента, яна ніколі па ім не “калоціць”. Калі мы з ёй выступілі ў Піцеры, там усе ледзь не ў адзін голас усклікнулі: “Гэта ж лепшы інструмент у свеце!” Нават адзін тамтэйшы кампазітар вырашыў напісаць Канцэрт для цымбалаў.

— Дакладней, для Веранікі? Я і сама не раз звяртала ўвагу на асаблівую мяккасць, шляхетнасць гучання “прадзедзкіх” цымбалаў. Мо, інструмент нейкі асаблівы?

— Не, — адказала ўжо Вераніка. — Проста я імкнуся глушыць гук не ўсёй далонню (ад гэтага залішні шум ад струн ідзе), а асобнымі пальцамі. Дзесьці магу і адным мезенцам дакрануцца. Я сама гэта прыдумала, хаця, не выключана, такім прыёмам карыстаюцца і іншыя. Што ж да інструмента, дык мы, як і піяністы, увесь час граем на розных. Як жартуюць, дома займаемся на адным, у класе рэпэціруем на другім, перад канцэртамі разыгрываемся на трэцім, а выступаем на чацвёртым. Той “чацвёрты”, дарэчы, — інструмент самога Яўгена Гладкова. І ў тым, што я імкнуся граць на цымбалах не пералажэнні скрыпачнай класікі, а арыгінальныя беларускія творы, — заслуга майго прафесара, у якога я за-

ймаюся яшчэ з пятага класа. У свой час ён, здаецца, перайграў ледзь не ўсю нашу цымбальную музыку: якія ноты ні возьмеш — усё яму прысвячаецца. Ён і цяпер выступае, а ў адным з твораў, па задуме кампазітара, нават пераапрацавае ў... Астапа Бендэра.

— Маеце на ўвазе “Сеанс адначасовай гульні” Уладзіміра Кур’яна? Але ж не прыбядняйцеся: вы сталі адной з лепшых выканаўцаў кур’яўскага Канцэрта для цымбалаў яшчэ са “школьных” часоў. А Вячаслаў Кузняцоў нядаўна прысвяціў вам свой Канцэрт. А разам з Дашай вы замовілі новы твор Галіне Гарэлавай...

Анкета “К”

1. Колеры, якія натхняюць.

В.: — Чырвоны.

Д.: — Усе.

2. У якую пару года падабаецца працаваць?

В.: — Я не чакаю, каб “спадобалася”, — проста працую.

Д.: — Увесну.

3. Любімы мастак.

В.: — Тыцыян.

Д.: — Клімт, Шыле.

4. Найбольш яркі акцёр.

В.: — Алег Янкоўскі.

Д.: — Марлон Брандо.

5. Любімы літаратурны твор.

В.: — Л.Талстой “Воскресение”.

Д.: — А.Талстой “Хождение по мукам”.

6. Што слухаецца?

В.: — Класіку.

Д.: — “Усяядная”.

7. Радзіма — гэта што?

В.: — Дарагія мне людзі.

Д.: — Дом і сям’я.

8. Любімая кветка.

В.: — Ружа.

Д.: — Гербера.

Акурат на гэтых словах у дзвярках паказалася постаць самой Г.Гарэлавай: кампазітар прыйшла паслухаць “чарнавы” варыянт развучанай дзяўчатамі п’есы “Vombo” — гэтым музычным тэрмінам называюць хуткія паўторы адной ноты.

— Усе здзіўляюцца, — усміхаецца Галіна Канстанцінаўна, — няўжо такая сціпляя, “крохкая” на выгляд дзяўчына змагла прымусяць мяне тэрмінова напісаць штосьці для цымбалаў? Але ж... Я і сама здзіўляюся!

Пасля некалькіх “прагонаў” і пошуку лепшых версій зноў вяртаемся да размовы.

— Вераніка, няўжо ў дзясцінстве вы самі абралі цымбалы?

— Не столькі самі цымбалы, колькі — музыку. Бо заявіла: “Не хачу туды, куды сястра пайшла” (Тую, на год старэйшую, аддалі ў мастацкую школу. — Н.Б.). У бацькі (ён не музы-

кант — урач) быў сябра — баяніст. Ён і параіў: на цымбалы. Сёння, здаецца, не ва ўсіх бывае піетэтнае стаўленне да гэтага інструмента. Вось, нядаўна запрасіў мяне ў свой навагодні праект Аляксандр Анісімаў. Я ледзь выйшла на сцэну — уся расцвіла: 31-га снежня, 21-я гадзіна, а зала — паўноткая, нават на прыступках сядзяць. Пасля ж усіх авацый падыходзіць да мяне адна слухачка і “спачувае”: “Хто ж гэта цябе, дзяўчыначка ты мая, на цымбалы “запхнуў”? Ты ж з імі ні ў адзін замежны аркестр не прыткнулася! Можна, яшчэ не позна на скрыпачку перайсці?” А так хочацца, каб нашу музыку і нашы цымбалы палюбілі ўсе!

— Іншымі словамі, “ці любіце вы... цымбальны тэатр так, як люблю яго я”?

— Ой, у мяне ў дзясцінстве цымбалы аднойчы зламаліся. Корпус трэснуў пасярэдзіне — і ўсё, яны “склаліся”, як кніжка: рамонт не падлягаюць. Я так плакала! І напісала ліст Дзеду Марозу, каб той падарыў мне новыя. А цяпер уявіце: праз некалькі дзён звоніць тэлефон, я бяру трубку і чую: “Гэта Вераніка?” — “Так”. — “А я — Дзед Мароз. Што ж ты мой падарунак не забіраеш?” — “Які?” — “Адчыні дзверы, убачыш”. Выходжу з кватэры — перад дзвярыма цымбалы стаяць. Я ледзь прытомнасць не страціла, бо той ліст пісала, хутчэй, ад адчаю: ну хто сёння верыць у рэальнага Дзеду Мароза? Я тады — паверыла. Хаця, разумела, чараўніцтва зладзілі мае бацькі. І патэлефанавалі папрасілі кагосьці, каб я голас не пазнала. Вядома, потым былі розныя перыяды, часам я ўсё ненавідзела, хаця знешне гэта ніяк не выяўлялася: як і раней, хадзіла на заняткі, атрымлівала “выдатна”. Але па-сапраўднаму я залюбіла цымбалы, калі, мабыць, зразумела, што яны — наш нацыянальны “эксклюзіў”. Цымбалы ёсць у многіх краінах, але паўсюль яны розныя. Такіх, як у нас, няма больш нідзе. І беларускія творы для іх — “эксклюзіў у квадраце”. Як жа іх не граць? Дый самі цымбалы хочацца не толькі “палачкамі адлупцаваць”, але і пальцамі прылашчыць: паспрабаваць і так, і гэтак, — у сучасных кампазітараў шмат новага.

— Дый фартэпіяна яны не абыходзяць увагай: піяністы ўсё часцей не па клавішах “гойсаюць”, а са струнамі “забаўляюцца”. Кажуць, Даша, вы так адзін раяль ужо... зламалі?

— Сапраўды. Гэта быў новы раяль у Кракаўскай філармоніі. Я толькі “бабахнула” па струнах далонню пры адкрытай педалі (так польскі кампазітар Марэк Стахоўскі напісаў: я не вінаватая!) — і малаточкі адразу застылі, больш не апускаюцца. Для гэтага твора — ну і хай, дайграла яго без проблем. Пасля ж на сцэну іншы раяль давялося выкопчаць, а гэты — рамантаваць.

— Але ж якую “дамскую ручку” трэба мець!

— Мяне, дарэчы, таму і аддалі на фартэпіяна, што рукі былі хворыя: можа, рэзаюцца? Вось і развіліся — дзякуючы незабыўнаму Уладзіміру Кузьменку, Педагогу з вялікай літары. Ды гісторыі — колькі заўгодна! Аднойчы абцас зламаўся перад выходам на сцэну, а мне, зноў-такі, не сядзець трэба было, а ўяўляць сябе “лебедзем унутры раяля”. Стаю на адной назе, другую гуліва ў бок адводжу, каб не зваліцца, як нахілюся да струн. І тут раяль, не вытрымаўшы майго націску, паехаў! А яшчэ аднойчы... Ой, давайце мы вам лепей сыграем!..

“Слухала” Надзея БУНЦЭВІЧ

Як апраналіся жанчыны на Беларусі ў X — XIII стст.?

Мне ў свой час давалося пабываць у замежжы. Але, колькі ні прыглядаўся да дзяўчат, маладзіц і кабет, нідзе, як у роднай Беларусі, няма прыгажэйшых за нашых жанчын. Адкуль вытокі такой прыгажосці, прывабнасці? Давайце зробім невялічкую вандроўку ў мінулае часоў Рагнеды і Прадславы... Якім чынам? Пры дапамозе даных археалогіі.

падол кашулі. Часта панёвы рабіліся з тканін у клетку або ў палоску. З нагоды, што шырыня тагачасных тканін была невялікай, згаданыя вырабы маглі шыцца з трох, чатырох ці шасці полак. Можна меркаваць, насілі і панёвы з дзвюх плахт, якія трымаліся з дапамогай пояса. Улетку ж, у час палявых работ, адзіным відам жаночага паяснога адзення быў завязаны ззаду фартух. Хутчэй за ўсё, тагачасныя жанчыны ведалі і сарафаны. Яны складаліся са спадніцы і кароткага станіка на шлейках, што прышпільваліся фібуламі.

Убранне вялікай княгіні X — XII стст.

Як выглядала, скажам, жаночае адзенне ў тых часы? З чаго яно шылася? Пераважна, канешне, з тканіны мясцовага паходжання. Пад час раскопак у Полацку, Мінску, Брэсце, Мсціславе, Слоніме, Віцебску і Слуцку трапляліся фрагменты шарсцяных тканін саржаватага і палатнога перапляцення. Пераважная большасць з іх мае светлавата-жоўты або светла-шэры колер — натуральны для воўны, але сустракаюцца і кавалачкі тканін, афарбаваныя ў чорны, чырвоны, карычневы, зялёны колеры.

Трапляліся тады і тканіны замежнай вытворчасці — з Візантыі і краін Заходняй Еўропы. Гэта былі латонны, дзе ўзор складаўся з розных кветак (разетак) і крыжыкаў, якія ўваходзілі ў сетку ромбаў, кругоў і шматкутнікаў. Сустракаюцца археолагам тканіны з лінейным узорам і малюнкамі. Кавалак адной з іх знойдзены ў 1953 г. на Мінскім замчышчы Э.Загарульскім: кавалак шаўковай тканіны візантыйскай вытворчасці, багата дэкарыраванай раслінным арнамантам, выяўлены ў напластаваннях XII ст. А ў Гродне на тэрыторыі Старога замка знойдзена залататканая сценка гэтага ж часу. Сустракаюцца і кавалачкі сплеченай з тоўстых нітак тканіны, якая, верагодна, прызначалася для пашыву верхняй вопраткі ў халодную пару года...

Даныя археалогіі дапаўняюцца выявамі мініячур са старажытнарускіх летапісаў. Так, паводле археалагічных звестак і пісьмовых крыніц можна паспрабаваць зрабіць рэканструкцыю жаночага адзення таго часу. Падобная спроба ёсць у кнізе Л.Дучыц "Касцюм жыхароў Беларусі X — XIII стст."

Галоўнымі часткамі адзення былі льяныя кашулі і паясное адзенне — панёва. Кашулі рабіліся ніжнія і верхнія, а паводле крою былі ў асноўным тунікападобныя. Паколькі шырыня сатканай тканіны звычайна не перавышала 45 — 53 см, то даводзілася кроіць адзенне з некалькіх кавалкаў. Клінападобныя ўстаўкі пашыралі кашулю па долаце, а рабмічныя ластавіцы ўшываліся пад пахамі. Па баках нязрэдка рабіліся разрэзы. Рукавы былі доўгімі, а ў святочных кашулях збіраліся на запяскі бранзалетами. Каўняры рабіліся стаячыя, вышыняй 3 — 6 см, у форме карэ або трапецыі. Сярод стаячых каўняроў часам сустракаюцца і вышытыя шоўкам. Такія каўняры збоку зашпільваліся на гузікі. Некаторыя каўняры рабіліся на падкладцы са скуры, лубу або бяросты.

Насілі і кашулі, дзе разрэз быў пасярэдзіне грудзіны. Каўнер звязваўся тасьмой, альбо зашпільваўся гузікамі ці фібуламі. Паводле даных раскопак, знойдзены гузікі трох тыпаў: кляпкі, або кастыльковыя, пляската-выпуклыя і шарападобныя. Яны выточваліся з дрэва, косці, альбо адліваліся з металу. Каўнер, краі кашулі і рукавоў упрыгожваліся вышывай, металічнымі пласцінкамі або тасьмой. Таксама выкарыстоўвалі і вязаныя карункі. У касцюме знаці распаўсюджаны накладныя каўняры, расшытыя перлінамі. Кашулі шыліся доўгімі, на іх апраналі панёву або верхнюю сукенку.

Панёва ў тых часы ўяўляла з сябе няшчыты ў адно кавалак тканіны, які завязвалі вакол пояса такім чынам, каб краі разыходзіліся спераду, пакідаючы адкрытым

Карэ з часоў Рагнеды

Рэканструкцыя строяў гараджанкі XI — XII стст., выкананая Л.Дучыц.

Сярод багатых гараджан і знаці былі распаўсюджаны доўгія сукенкі (пра тое сведчаць мініячурны Радзівілаўскага летапісу). Насілі сукенкі і вяскоўцы. Так, у 1876 г. беларускі археолаг Генрых Татур каля в. Сенніца, што паблізу ад Мінска, у адным з раскапаных ім курганоў знайшоў цэлую шарсцяную сукенку цёмна-барвавага колеру, пакладзеную ў нагах нябожчыцы.

Верхнім адзеннем як жанчын, так і мужчын таго часу былі світы. Яны рабіліся з шэрсці і зашпільваліся на гузікі — касцяныя, драўляныя ці металічныя, альбо мацаваліся фібуламі. Частка такой світы, сплеченай з тоўстых шарсцяных нітак, была знойдзена ў 1977 г. у Віцебску ў напластаваннях XII — XIII стст. Пісьмовыя крыніцы згадваюць аб футрах з мядзведзя, ваўка, лісіцы, бабра, вавёркі: касткі гэтых звяроў часта і ў вялікай колькасці знаходзяць пад час раскопак у культурным слоі старажытных гарадоў.

Заможныя людзі насілі плашчы, якія ведалі пад назвамі: корзна (княжацка-баярскі плашч), прывалока (кароткі плашч з парчы), луда (плашч з яркай, расшытай золатам парчы), мятль (плашч з вельмі дарагіх тканін), кіса (плашч князёў і баяр).

Важная роля ў касцюме адводзілася поясу. Па павер'ях, гэты выраб засцерагаў ад хвароб і замінаў шлях нячыстай сіле. Паясы рабіліся скураныя, плеченыя з нітак, тканяныя, шытыя з тканін, залататканай тасьмы. Шырыня паясоў была ад 2 да 4 см. У Віцебску ў пабудове канца XIII ст. Верхняга замка знойдзены пояс шырынёй 7 — 8 см, шыты з дзвюх частак, даўжынёю 60 см кожная. Зашпільваліся такія прадметы пры дапамозе металічных спражак. Да пояса маглі падвешвацца скураныя торбачкі, крэсіва і грэбень у скураных похвах, ножны і інш. Магчыма, што касцюм жанчын розных сацыяльных класаў быў аднолькавым па кроі, але розны па выкарыстоўванні тканін і наборы аздаб.

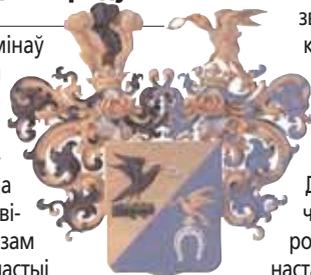
Леанід КАЛЯДЗІНСкі,
кандыдат гістарычных навук, археолаг

"Пры расстанні ён мяне пацалаваў..."

Соф'я Кавалеўская з герба "Слепаўрон"

Соф'я Кавалеўская вядомая многім менавіта як першая ў свеце жанчына — прафесар матэматыкі. Сёлета споўнілася 160 гадоў з дня нараджэння знакамітай вучонай, чыё імя носіць адна з мінскіх вуліц. А з'явілася на свет яна ў Маскве, у сям'і генерала Васіля Корвін-Крукоўскага — нашчадка старажытнага беларускага шляхецкага роду.

Паводле ўспамінаў С.Кавалеўскай, у іхняй сям'і існавала легенда пра тое, што калісьці дачка венгерскага караля Мацвея Корвіна захапілася літвінскім віцязем Крукоўскім, і разам яны далі пачатак дынастыі Корвін-Крукоўскіх, якія пасяліліся на Беларусі.

Так выглядае герб "Слепаўрон".

Пры гэтым самыя раннія згадкі пра род, што былі выяўлены ў архівах, адносяцца да 1648 г. У прыватнасці, выпіска з Польскага гербоўніка сведчыць, што Захар Крукоўскі, аршанскі "гарадскі пісарчук" у Мсціслаўскім ваяводстве, і Васіль Корвін-Крукоўскі, дэпутат Віленскага ваяводства, ужывалі ў сваім гербе "Слепаўрон".

Дзяцінства і юнацтва С.Кавалеўскай правяла ў бацькоўскім маёнтку на Віцебшчыне. Гэты перыяд жыцця яна апісала ў своеасаблівай сямейнай хроніцы "Успаміны дзяцінства", дзе шмат увагі аддадзена апісанню побыту беларусаў, нашай прыроды і, канешне ж, яе дзівочых пачуццяў.

"Калі мне было каля шасці гадоў, бацька выйшаў у адстаўку і пасяліўся ў сваім родавым маёнтку Палібіна ў Віцебскай губерні. Тая мясцовасць, дзе знаходзіўся маёнтка Крукоўскіх, была хоць і вельмі дзікай, але больш маляўнічай за краёвіды сярэдняй паласы Расіі. Віцебская губерня вядомая сваімі велічэзнымі лясамі і мноствам вялікіх прыгожых азёр..."

Каваалеўская падкрэслівае значэнне беларускай прыроды ў станаўленні яе асобы: "...Гэты лес... далучаўся да сядзібы з аднаго боку, з іншага ж ляжаў сад, што спускаўся да возера, а за ім цягнуліся палі і лугі. Дзе-нідзе з зеляніны выглядалі невялічкія вёсачкі, больш падобныя на норкі жыўёл, чым на паселішчы людзей. Зямля ў Віцебскай губерні не такая ўрадлівая, як у чарназёмнай паласе Расіі і Маларосіі... Нездарма ж імператар Мікалай, едучы аднойчы праз гэты мясціны, назваў Беларусь беднай прыгажуняй, у супрацьлегласць Тамбоўскай губерні, якую ён ахрысціў багатай купчыхай..."

Будучы дасціпнай дзяўчынкай, С.Кавалеўская ў дзяцінстве з цікавасцю знаёмілася з жыццём простага людду, яго звычаямі і традыцыямі. Нават адметная сялянская ежа выклікала ў яе вялікае захапленне. У сваіх дзённіках запісаў яна прыгадвае адну сустрэчу ў хаце лесніка.

"Вось і слябіу лесніка відаць здаля. Хата яго абабіта дошкамі і выглядае больш утульнай і чыстай, чым звычайныя хаціны беларускіх мужыкоў... Велізарны медны самавар пыхкае на сталае, дзе ўжо расстаўлены розныя незвычайныя стравы: аладкі з макама, агуркі з мёдам — усе такія ласункі, якія ніколі не дастаюцца дзецям іначай, як толькі ў дзядзькі Якава... У яго беларускай мове трапляецца нямаля выразаў, незразумелых для дзяцей, але яны ўсё ж страшна любяць слухаць, як дзядзька Якаў распавядае: ён ведае так шмат пра лес, пра звяроў у ім, пра тое, што кожны звер думае..."

Ды юнацтва — гэта час не толькі прыгод і спазнання навакольнага свету, але і каханья. Даволі часта многія дзяўчынкі ў падлеткавым узросце захапляюцца сваімі настаўнікамі, старшымі сяб-

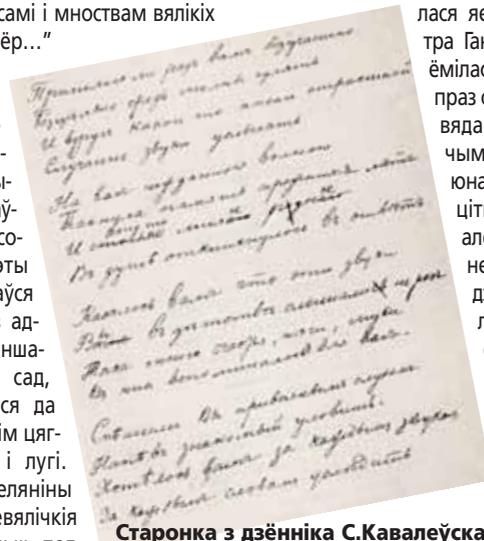
Соф'я Кавалеўская.

рамі. Для С.Кавалеўскай першае каханне было звязана з імем надзвычай вядомага чалавека таго часу, які таксама мае беларускія карані, — Фёдарам Дастаеўскім. І ведала яна класіка сусветнай літаратуры не толькі па ягоных кнігах: Дастаеўскі быў частым госцем сям'і Корвін-Крукоўскіх у Пецярбургу. З успамінаў Соф'і Кавалеўскай зразумела, што пісьменніку падабалася яе старэйшая сястра Ганна, якая пазнаёмілася з Дастаеўскім праз сваё першае апавяданне. Невядома, чым скарыў сэрца юнай дзяўчыны масціты пісьменнік, але Соф'я, у адзін дзень і ноч думала пра Дастаеўскага з таго моманту, як ён упершыню звярнуў на яе ўвагу.

"Да гэтай хвіліны я нават у таемных марах не прызнавалася сабе ў пачуццях да Дастаеўскага і не казалася сама сабе, што закаханая ў яго. Хоць мне і было ўсяго 13 гадоў, я ўжо доволі шмат чытала і чула пра каханне, але мне неяк здавалася, што ўлюбляюцца ў кніжках, а не ў сапраўдным жыцці".

Праз дзесяткі гадоў Соф'я Кавалеўская ва "Успамінах дзяцінства" прыгадала і іх апошнюю сустрэчу: "Са мной яго развітанне было вельмі пяшчотным. Пры расстанні ён мяне нават пацалаваў, але, упуўнена, быў вельмі далёкі ад думкі, якога кшталту былі мае пачуцці да яго і колькі пакут ён мае зрабіў..."

К.А.

Старонка з дзённіка С.Кавалеўскай.

Легендарная зорка Беларускай оперы, народная артыстка СССР Ларыса Александроўская прайшла, можна сказаць, усю вайну — ад разбуранага Мінска да Рэйхстага — у складзе франтавых канцэртных брыгад. І пры гэтым не перапыняла сваёй тэатральнай дзейнасці, з асаблівымі пачуццямі працуючы над операй Я.Цікоцкага “Алеся”, прэм’ера якой у вызваленым Мінску сімвалізавала блізкую Перамогу. Дзённікі, лісты спявачкі прыводзіла ў сваёй кнізе пра Ларысу Пампееўну яе родная пляменніца — доктар філасофскіх навук, прафесар Арыядна Ладыгіна. З яе дазволу некаторыя з ваенных успамінаў Л.Александроўскай і яе блізкіх мы прапануем чытачам “К”.

Знакаміты кадр: Л.Александроўская выступае на танку.

На стрэльбішчы.

Газета-ратавальніца

“Мінск гарэў, налёты не перапыняліся. Пытальнікамі ўзвіваліся каля майго дома трамвайныя рэйкі, разбураліся дамы. Народ сыходзіў... Куды ісці?! — У Маскву!.. Дакументаў няма, грошай таксама няма. Дом, у якім кватэра, гарыць ад бомбы. На мне толькі лёгкая сукенка, французскія туфлі на высокіх абцасках і... ордэн Леніна (апрунула на ўсялякі выпадак, сыходзячы раніцай з дому).

Дарога не стаміла, бо ішлі без багажу. Раніцай гадзін у шэсць-сем узяла нас грузавая машына з байцамі НКВС. Было вельмі холадна, таму што ўночы трапілі ў балота, прамоклі. Потым машына з’ехала ў лес, а нас высадзілі. Прайшлі яшчэ трохі. Падабрала нас другая, таксама ваенная, машына з чырвонаармейцамі. Па дарозе час ад часу спыняліся, вылазілі з кузава, хаваліся ў лесе, пераседжваючы бамбёжкі. Затым нас зноў высадзілі, бо вайскоўцы прабіраліся на Бабруйск. Доўга ішлі пешшу. Такім чынам дабраліся, нарэшце, ужо басанож, амаль да Смаленска...”

Вайсковая частка, дзе служыў муж Александроўскай, знаходзілася пад Вязьмай. І Ларыса Пампееўна, пакінуўшы сына на сваю сястру, пайшла яго шукаць: блукала і распытвала мінакоў, дзе тут стаяць вайскоўцы. Вядома, спынілася яе “падарожжа” акурат у штабе. Вось як прыгадвае аб гэтым (са слоў Александроўскай) А.Ладыгіна:

“Значыць, дакументаў няма?” — запытае са з’едлівасцю “чын”. — “Не”. — “Значыць, вы спявачка?” — “Спявачка”. — “Ордэн Леніна — ваш? Вы шукаеце мужа — вайскоўца? Цікавіцца, дзе якая частка? Ах, вось як: басанож, брудная сукенка, пешшу з Мінска? І грошай няма? І дакументаў ніякіх? Толькі ордэн захавалі? Для чаго? Хутчэй паверач?” І гэтак далей, у тым жа родзе. Доказаў у Ларысы — аніякіх. Але тут, як у добрым дэтэктыве, у кабінэце з’яўляецца яшчэ адзін “чын”, падыходзіць да стала, доўга слухае “дапрос”, паглядаючы на Александроўскую. Потым, рэзка павярнуўшыся, кідае начальніку: “Пачакай, адну хвіліначку! Я зараз вярнуся”. Сыходзіць. Праз некаторы час вяртаецца з падшыўкай газет у руках. Перагортвае газеты, штосьці знаходзіць там і паказвае таму, хто сядзіць за сталом. “І... Явольная!” — раскашвала Александроўская. У газеце за чэрвень 1940 года — паведамленне пра Дзяду беларускага мастацтва ў Маскве, Указ Калініна аб прысваенні Александроўскай звання народнай артысткі СССР і аб узнагароджанні яе ордэнам Леніна. А галоўнае — яе партрэт!”

У выніку Л.Александроўскую далучылі да артыстаў МХАТа, якія вярталіся з гастроль, і разам з імі адправілі ў Маскву. А там прапанавалі накіравацца на часовую працу ў Тбілісі, дзе Александроўская ўжо паспела зрабіць фурор, ці ў Алма-Ату, дзе яна ніколі не была. Ды там маглі ўладкаваць не толькі яе, але і іншых беларускіх артыстаў, і спявачка абрала Казахстан.

“Сустракайце. Баранаў”

Апынуўшыся ў Алма-Аце, Александроўская адразу ўключаецца ў канцэртную дзейнасць, выступаючы разам з брыгадай вядучых майстроў мастацтваў Казахстана:

“Так пачалася незлічоная серыя маіх франтавых канцэртаў у Вялікай Айчыннай вайне. Выступала ў сваёй адзінай кароткай сукенцы, у якой прыехала з Масквы. Нічога іншага ў мяне не было. Алма-ацінцы — тые ў поўным

Ларыса АЛЕКСАНДРОЎСКАЯ:

“Я — гэта Беларусь...”

Л.Александроўская (у цэнтры) з беларускімі артыстамі.

убранні, у багатых каляровых нацыянальных строях. Але на поспех майго выступлення тады гэта ніяк не паўплывала. Можна, нават наадварот. Баранаў [Адказны за паездку лейтэнант Баранаў. — **Н.Б.**] перад маім нумарам паспеў раскашаць байцам пра тое, як я з сынам сыходзіла з палаючага Мінска і чаму апынулася ў Казахстане. А голас мой мяне не падвёў...”

Але ж сама паездка не абышлася без прыгод. Выступленне было — на пагранзаставе, на кітайскай мяжы. Там і ўзнікла праблема. Каб папярэдзіць аб прыездзе артыстаў, лейтэнант адправіў тэлеграму: “Сустракайце. Баранаў”. Пагранзастава ж атрымала наступнае паведамленне: “Сустракайце баранаў”. І, узрадаваўшыся, што прыбудзе “правіянты”, накіравала тэлеграму ў гаспадарчую частку.

Нямецкае прозвішча

Уладкаваўшыся ў тэатры Алма-Аты, Александроўская дапамагала і сваім калегам. Горача адстойвала тых, каго нечакана звольнілі “ў сувязі са скарачэннем аб’ёму работ тэатра і скарачэннем фінансавання”, а на самой справе — з прычыны “не таго” паходжання. І, адпаведна, — прозвішча. З успамінаў артыста хору Мікалая Гульмана:

“Ларыса Пампееўна ўваходзіць, узрадавалася — абдымае, цалуе нас з Галіяй [Балерынай Галінай Шчолкінай, жонкай М.Гульмана. — **Н.Б.**]. Прысутныя здзіўляюцца: я ж просты артыст хору. Нас аформілі, пакойчык далі ад тэатра. Працавалі быццам бы няблага. І раптам, як снег на галаву: “Вызваліцы!” Але Ларыса Пампееўна ўмела пастаяць за калег. Пайшла да першага сакратара ЦК, і мяне, як і маіх калег, праз некалькі дзён аднавілі на пасадзе. Цікавая размова адбылася тады між Юнгвальд-Хількевічам [Галоўным рэжысёрам Вялікага тэатра Алма-Аты. — **Н.Б.**] і Александроўскай. “У яго нямецкае прозвішча! Вы ручаецеся за яго?” — пытаецца галоўны рэжысёр. “Так, ручаюся! — адказвае Ларыса Пампееўна і

тут жа парыруе: — а ў вас таксама нямецкае прозвішча!” Справядлівасць узяла верх...”

Абцасік на танку

Працуючы ў Алма-Аце, а пазней, ужо разам з усёй трупай Опернага тэатра Беларусі, у Горкім і, нарэшце, Каўрове Уладзімірскай вобласці, Л.Александроўская не перапыняла выступленняў у складзе франтавой канцэртнай брыгады. Знакаміты кадр “Александроўская на танку” мае сваю гісторыю. Калі адзін з танкістаў прапанаваў спявачцы ўзлезці на танк, каб яе было лепей бачна, яна абсалютна шчыра запытала: “А я не працісну абцасам браню?”

На адным з урадавых канцэртаў у Маскве ў 1943-м выступленне Л.Александроўскай ледзь не сарваў знакаміты дзед Талаш, які стаў прататыпам для героя апавесці “Дрыгва” Якуба Коласа і напісанай вадолье яе оперы “У пушчах Палесся” Анатоля Багатырова. Дзед Талаш пасадзіў ў першы рад, акурат насупраць спявачкі. І ледзь тая выйшла на сцэну, ён пачаў штосьці шаптаць ёй, усё гучней ды гучней. Нарэшце, тая пачула: “Сукенка парваная, сукенка парваная!” І толькі потым уцяміла, што гэта — пра ейны шыкоўны разрэз “па апошняй модзе”.

У дзённіку спявачкі захаваліся такія запісы: “Канцэрт у лесе. Паляна. Байцы сядзяць на траве. Я, у беларускім строі, спяваю ім, стоячы на нейкім узвышэнні. Раптам раздаецца сігнал трывогі. Байцы імгненна інстынктыўна хаваюцца за дрэвамі — тут жа, зусім побач. Я па інерцыі працягваю спяваць нябачнаму слухачу. Заўважаю, як штосьці рухаецца ў мой бок. Але штосьці вельмі дзіўнае: куст не куст ці, можа, ахапак галін. Наблізілася. А гэта, аказваецца, адзін баец з вялізнай галінай у руцэ: “Таварыш Александроўская, маскіруюцеся!” А сам адпаўзае ў лес той жа дарогай. Смех, жарты. Канцэрт працягваецца...”

Угледзіся ў вочы кожнага з іх: з іспытам, з трывожным агнём, не адрываючыся, глядзіць на цябе. Прагна слухае кожнае слова, кожную ноту, інтанацыю — тое, што патрэбна яму менаві-

Сцэна з оперы “Алеся”.

та тут, зараз, у гэту рэдкую хвіліну спакою, каб заўтра або праз паўгадзіны, а можа, і праз хвіліну пайсці ў бой, сустрацца з ворагам. Песня — яго адпачынак, яго думкі, яго пачуцці, яго вера...

У мяне сэрца разрывалася, калі я заводзіла “Палыночак” ці “Тост наш за Родіну...”. Людзі акружалі мяне і распытвалі пра ўсё на свеце: дзе я жыла ў Мінску, ці плавала па Бярэзіне, ці люблю кветкі шыпыны і ці не збіраюся пасле вайны аб’ехаць родны край васьмь з

гэтымі песнямі... Я кожнаму штосьці адказвала, намагалася праявіць увагу, аблашчыць. Не ведаю сама, што ў мяне атрымлівалася. Мне не трэба было выдаць свайго ўзрушэння сустрачамі. Чаму ж я была так узрушана? У мяне ўзнікла адчуванне — упершыню ў жыцці! — што я для гэтых людзей — Беларусь... Мне было няёмка і радасна ад велічы гэтага моманту ў маім жыцці: я — гэта Беларусь... Ніколі раней не ўяўляла, што канцэрт пад адкрытым небам можа так зблізіць артыста з гледачом, песню — са слухачом...”

Перамога!

Такое ж збліжэнне сцэны з залай адбылося на прэм’еры оперы Яўгена Цікоцкага “Алеся” ў вызваленым Мінску ў снежні 1944-га: “Прэм’ера!!! Ура!!! Першая партызанская опера. Перамога беларускага мастацтва. Свята! Зала — поўная. Хто ж наш глядач? Жывыя, сапраўдныя партызаны прыйшлі да нас з лясцоў, з балот, з руін, ям і сляпенняў Мінска. Не магу ацаніць, перадаць атмасферу ў тэатры, за кулісамі, у акцёраў... Гэтага дня не забыць, не перадаць! Ён заўсёды будзе ў сэрцах тых, хто быў у гэты вечар у Доме афіцэраў. Добрая палова гэтага дома яшчэ ў руінах, увесь горад у цэмыры (зацямяненне не знята), а ў зале — Перамога! Свята — гарыць! Зала — поўная! Твары — радасныя, хаця на вачах слёзы. За кулісамі пасля спектакля сапраўдныя партызаны гутараць, дзеляцца ўражаннямі, размаўляюць з намі, “партызанамі сцэнічнымі”. Непасрэдна, жывая размова, расплыты, сарамлівыя парады, пажаданні...”

Дзень 9 мая 1945 года Л.Александроўская сустрэла ў Берліне і, вядома, сфатаграфавалася на фоне Рэйхстага. У складзе той брыгады, акрамя Л.Александроўскай, быў яшчэ адзін знакаміты саліст беларускай оперы — Ісідар Балочін, а за канцэртмайстра выступаў будучы званы кампазітар Генрых Вагнер. Паездка адбывалася па асабістым запрашэнні маршала Жукава, які на ўрачыстасці ў памяты Дзень Перамогі даў загад камандзіраваць менавіта беларускіх артыстаў.

Падрыхтавала Надзея БУНЦЭВІЧ

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь глыбока смуткуе ў сувязі са смерцю Базыля БЕЛАКАЗОВІЧА — беларуса па паходжанні, вядомага польскага вучонага ў галіне славянскай філалогіі, даследчыка беларускай літаратуры XIX стагоддзя і творчасці польска-беларускіх пісьменнікаў, прафесара Варшаўскага і Ольштынскага універсітэтаў, аднаго з кіраўнікоў Інстытута славяназнаўства Польскай акадэміі навук, былога галоўнага рэдактара часопіса “Усходнеславянская філалогія”, і выказвае шчырыя спачуванні родным і блізкім, яго сябрам і ўсім, хто добра ведаў гэтага вельмі цікавага, дасведчанага і шчырага чалавека.

Рэктарат і ўсё калектыву Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў выказваюць глыбокія спачуванні загадчыку кафедры гуманітарных дысцыплін Любаму Андрэю Уладзіміравічу ў сувязі з раптоўнай смерцю маці.

Калектыву Рэдакцыйна-выдавецкай установы “Культура і мастацтва” выказвае глыбокія спачуванні літаратурнаму рэдактару часопіса “Мастацтва” Грамыка Алене Віктараўне ў сувязі з напакайшым яе вялікім горам — смерцю маці БІЛЬДЗЮКЕВІЧ Галіны Львоўнаўны. Галіна Львоўнаўна працавала стэль-рэдактарам часопіса “Мастацтва” цягам амаль дваццаці гадоў (да канца 2003-га), валодала энцыклапедычнымі ведамі ў розных галінах творчасці і карысталася нязменнай павагай і любоўю калег. Яе ўнёсак у стварэнне літаратурнага аблічча часопіса быў важкі і бяспрыны.

МУЗЕІ *

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

г. Мінск,
вул. Леніна, 20.
Тэл.: 227 45 62.

- Мастацтва Беларусі XII — XIX стст.
- Мастацтва Беларусі канца XIX — пач. XXI стст.
- Мастацтва Расіі XVIII — пачатку XX стст.
- Мастацтва краін Усходу XV — XX стст.
- Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.
- Экспазіцыя жывапісу, скульптуры, графікі мастакоў 1940-х — 1980-х гг.
- Выстаўка "Слуцкія паясы".
- Выстаўка В.Жолтак "Кола часу".
- Выстаўка "Сімфонія фарбаў".
- Выстаўка твораў Віктара Альшэўскага.
- Выстаўка твораў Леаніда Баразны.

Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея РБ:

**МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ.
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА
ПЕРШАЙ ПАЛОВЫ XIX ст."**

г. Мінск,
вул.
Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 227 87 96.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка "Евангельскія і біблейскія сюжеты ў італьянскай гравюры XVIII ст."

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір,
Карэліцкі р-н,
Гродзенская
вобл.
Тэл.: (8-01596) 2 30 35.

- Фотадакументальная выстаўка "Патрыятычнае служэнне Праваслаўнай Царквы".

**МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА
ў в. Раўбічы**

Спарткомплекс
"Раўбічы",
Мінскі р-н.
Тэл.: 507 44 68.

- Майстар-клас па велікоднай маляванцы.

**МУЗЕЙ
В.К. БЯЛЫНЦКАГА-БІРУЛІ
ў г. МАГІЛЁВЕ**

г. Магілёў,
вул. Ленінская, 37.
Тэл.: (8-0222) 22 48 87.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка "The best of V.Tsesler & S.Voichenko".

МУЗЕІ *

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

г. Мінск,
вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 227 43 22.

Экспазіцыі:

- "Мастацтва ў гарадской культуры XIX — пачатку XX стст."
- "Старажытная Беларусь".
- "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
- "З крыніц адвечнай прыгажосці".

Выстаўкі:

- "Экспануецца ўпершыню".

З паступленняў 2009 года ў збор Нацыянальнага гістарычнага музея.

■ Пастаянная літаратурна-мемарыяльная экспазіцыя "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".

■ З 21-га — выстаўка "Слова — радасць, слова — чары..." (да Міжнароднага дня роднай мовы).

■ Тэатралізаваная экскурсія паводле казак Якуба Коласа.

**ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ
МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ**

г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4.
Тэл.: 227 78 66.

- Пастаянная экспазіцыя "Жыццё і творчасць Янкі Купалы".
- Выстаўка "Калі гучаць карціны...".
- Выстаўка выцінанкі "Нібы казка, нібы чуд...".
- Цыкл музейна-педагагічных заняткаў

"Сімфонія святла".

**БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ
МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ
АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ**

г. Мінск,
пр-т Незалежнасці, 25а.
Тэл.: 226 03 98.

Экспазіцыі:

- Пастаянная экспазіцыя.

Выстаўкі:

- Праект "Бітва за Беларусь. Верасень 1943 г. — ліпень 1944 г."
- Выстаўкі "Беларусь. Рэха вайны ў памяці пакаленняў"; "Беларусь на старых паштоўках канца XIX — пачатку XX стст."; "Мінск: падарожжа ў часе".
- "Халодная зброя".
- Акцыя-выстаўка "Былі

- Выстаўка-продаж батыку **Вольгі Торапавай**.
- Выстаўка **Андрэя Смаляка**.

Экспазіцыі:

- "Культавыя прадметы".
- "Загадкавыя фантазіі мора" (грот палаца).
- Экспазіцыя, прысвечаная дзяржаўнаму дзеячу СССР А.Грамыку.
- "Чырвоная гасцеўня".
- "Зала ўрачыстых прыёмаў".
- Экспазіцыя археалагічнай калекцыі.

Вежа палаца Румянцавых і Паскевічаў Гісторыка-мемарыяльная экспазіцыя "Уладальнікі Гомельскага маёнтка Румянцавы і Паскевічы".

- "Па гарадах і краінах".
- "Азія... Загадкавая, містычная, знікаючая".

Паўночнае крыло палаца

Выстаўкі:

- "Ад чыстага вытоку" (выстаўка Пятра Шапоть).

- "Музы не маўчалі".
- Пастаянная выстаўка ваеннай тэхнікі.
- На тэрыторыі музея працуе пнеўматычны цір.
- У выставачнай зале: **выстаўка новых паступленняў з фонду музея.**

ГАЛЕРЭІ *

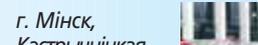
ПАЛАЦ МАСТАЦТВА

г. Мінск,
вул. Казлова, 3.
Тэл./факс.: 290 60 10.

- Выстаўка "Эстамп".
- Выстаўка жывапісу віцебскіх мастакоў "Фактура".

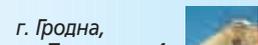
**МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ
"УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ"**

г. Мінск,
Кастрычніцкая
плошча, 1
(Палац Рэспублікі).
Тэл.: 227 26 12.

- Выстаўка "Горад жанчын".

ГАЛЕРЭЯ ТЫЗЕНГАУЗА

г. Гродна,
пл. Тызенгауза, 4.
Тэл./факс:
(8-0152)
72 27 57.

- Выстаўка работ беларускіх мастакоў.
- Выстаўка работ Сяргея Цімохава "Чары ночы".

**КАРШІННАЯ ГАЛЕРЭЯ
Г. ВАШЧАНКІ**

г. Гомель,
вул. Карповіча, 4.
Тэл.: (8-0232) 77 75 20.

Экспазіцыя:

- "Гаўрыла Харытонавіч Вашчанка".

Выстаўкі:

- Выстаўка жывапісу і графікі **Аляксандра Ісачова з калекцыі Алега Арлова**.
- Выстаўка "Ваенна-патрыятычная мініяцюра" Барыса Ёкупчынава (да 65-годдзя Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне).
- Выстаўка-продаж твораў выяўленчага мастацтва, сувеніраў і тавараў для мастакоў.

УВАГА!

Паважаныя чытачы!

ІДЗЕ ПАДПІСКА

на газету "Культура" Падпісныя індэксы: індывідуальная падпіска — 63875, ведамасная падпіска — 638752;

на часопіс "Мастацтва" Падпісныя індэксы: індывідуальная падпіска — 74958, ведамасная падпіска — 749582.

НА ДРУГІ КВАРТАЛ 2010 ГОДА!

- "Цёплае дрэва — халодны метал".
- "Балтыйскі шлях, які змяняў свет".

**ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ
ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАЙ
ЛІТАРАТУРЫ**

г. Мінск, вул. М.Багдановіча, 15.
Тэл.: 334 72 61.

Выстаўкі:

- "Васіль Быкаў. Шлях, вызначаны лёсам".
- "Спадарожнікі дзяцінства".
- Выстаўка "Дарогамі жыцця".
- Выстаўка "Кветкі натхнення".
- Выстаўка "Дзівосы на далонях".

**ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-
МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ
ЯКУБА КОЛАСА**

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.

з элементамі тэатралізацыі
"Дзядзька Янка, добры
дзень!".

ў мяне мядзведзі".

■ Выстаўка карцін Алега Высоцкага "Сусвет: заслона падымаецца...".

**ГОМЕЛЬСКІ ПАЛАЦАВА-
ПАРКАВЫ АНСАМБЛЬ**

г. Гомель,
пл. Леніна, 4.
Тэл.: (8-0232)
74 19 11.

Цэнтральная частка палаца

Выстаўкі:

- "Прылады пакарання Сярэднявечча".
- Выстаўка Д.Папова "Паўднёвы вецер".
- Выстаўка жывапісу І.Саладоўніка "Магія кропкі, магія пачуццяў".

**"Свет звяроў
Гомельшчыны".**

■ Працуе куток жывых экзатычных рэптылій.
Зімовы сад

**ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ
МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ**

г. Гомель,
вул. Пушкіна, 5.
Тэл.: (8-0232)
77 60 60.

- Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя.
- Лакальныя экспазіцыі ў санітарным вагоне; у партызанскай зямлянцы.

ТЭАТРЫ *

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
АКАДЭМІЧНЫ
ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ
І БАЛЕТА
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1.
Тэл./факс: 334 11 56.

- 6 — Святочны канцэрт.
- 7 — "Рыгелета" Дж.Вердзі.
- 9 — "Яўгеній Анегін" П.Чайкоўскага.
- 10, 11 — "Папялушка" С.Пракоф'ева.

**РЭСПУБЛІКАНСКІ
ТЭАТР
БЕЛАРУСКАЙ
ДРАМАТУРГІІ**

г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44;
Тэл./факс:
334 60 08.

- 6 — "Раман + Юлія" Д.Балька.
- 7 — "Сталіца Эраунд" С.Гіргеля.

г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2.
Тэл.: (8-0212) 36 32 50.

- 6 — "Бука" М.Супоніна.
- 9 — "Дальпльві слонік" Р.Кіплінга.

Выдаецца з кастрычніка 1991 года
Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637
Галоўны рэдактар — Людміла КРУШЫНСКАЯ

Рэдакцыйная калегія:
Лілія АНАНІЧ, Уладзімір АРЛОЎ, Уладзімір ГІЛЕП, Ірына ДРЫГА, Аляксей ДУДАРАЎ, Уладзімір ЗАМЯТАЛІН, Валянцін ЕЛІЗАР'ЕЎ, Міхаіл КАЗІНЕЦ, Віктар КУРАШ, Аляксандр РАШЧУПКІН, Барыс СВЯТЛОЎ, Рычард СМОЛЬСКІ, Святлана СУХАВЕЙ, Міхаіл ФІНБЕРГ, Леанід ШЧАМЯЛЁЎ, Уладзімір ШЧАСНЫ.

Рэдакцыя:
Сяргей ТРАФІЛАЎ (намеснік галоўнага рэдактара), Пётр ОВАД (адказны сакратар).

Рэдактары аддзелаў:
Канстанцін АНТАНОВІЧ, Надзея БУНЦЭВІЧ, Таццяна КОМАНОВА, Барыс КРЭПАК, Яўген РАГІН, Ілля СВІРЫН, Антон СІДАРЭНКА.

Спецкарэспандэнты:
Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ, Алена САБАЛЕУСКАЯ, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ.

Загадчык аддзела фоталюстрацый —
Юрый ІВАНОЎ
Карэктар —
Інга ЗЕЛЬГІС
Мастацкі рэдактар —
Наталля ОВАД

Адрас рэдакцыі:
220013, Мінск,
пр. Незалежнасці, 77.
Тэлефон:
(017) 289-34-66
(прыёмная)
(017) 286-07-97,
(017) 334-57-23
Тэлефон/факс:
(017) 334-57-35
Рэкламны аддзел:
тэл. (017) 334-57-41
www.kimpress.by
E-MAIL: kultura@tut.by

Выдавец —
Рэдакцыйна-
выдавецкая ўстанова
"Культура і мастацтва"
Ліцэнзія на выдавецкую
дзеяснасць
ЛВ №02330/0494414
ад 17 красавіка 2009 г.

220013, Мінск,
пр. Незалежнасці, 77.
Тэл. (017) 289-34-66.
Бухгалтэрыя:
тэл. (017) 334-57-35
Аўтарскія рукапісы
не рэцэнзуюцца
і не вяртаюцца.
Аўтары допісаў у
рэдакцыю
паведамляюць сваё
прозвішча, поўнаснае імя
і імя па бацьку, пашпартныя
звесткі (нумар пашпарта,
дату выданы, кім выдадзены
пашпарт, асабісты нумар),
асноўнае месца работы,
зваротны адрас.
Меркаванні аўтара могуць
не адпавядаць пункту
гледжання рэдакцыі.
Аўтары нясуць адказнасць
за дакладнасць
матэрыялаў.
*Матэрыял на правах
рэкламы.

© "Культура",
2010.
Індэкс 63875
Наклад 9001
Падпісана ў свет
4.3.2010 у 18.30
Замова 1017
РУП "Выдавецтва
"Беларускі Дом друку".
ЛП № 02330/0494179
ад 03.04.2009.
Пр. Незалежнасці, 79,
220013, Мінск.

